

un
les
per
de

W^a

I

Llber Collegii Societat
I E S V Monachii, Cata-
logo inscriptus. Anno

132

2+

*

TRACTATVS

De Superstitionibus,
CONTRA MALEFICIA SEV
SORTILEGIA QVAE HODIE

vigent in orbe terrarum: In lucem

superrime editus.

Collegio.

Solus: Jean Menard

Auctore D. Martino de Arles:

In sacra Theologia professore:
ac canonico & archidiacono Pam̃.

Romæ, Apud Vincentium Luchinum.

1559.

D. Schmidt

10 4

lunichia in 840

13929

INCIPIT INSIGNIS ET

exquisitissimus Tractatus de Superstitionibus; editus per reueren-

dum dominum magistrum Martinum de Ar-

les in sacra Theologia professorem meri-

tissimum: ac canonicum & archidia-

conum vallis de aybar in Ecclesia

Pamp. Regni Nauaræ.

Vadam die cum peractis
diuinis officiis post pran-
dium intra hortos ame-
nos huius nostre insignis
Ecclesie nonnulli ex fra-
tribus concanonicis esse
mus simul recreandi causa inter alias ho-
nestas colloquutiones: ortus est sermo
de superstitionibus, quæ prodolor, ho-
ste procurante antiquo his diebus vi-
gent in orbe terrarum: cum ergo de
his confabularemur quesuit a me vnus
ex eis: scilicet venerabilis dominus
Archidiaconus de vssum, mihi fra-
ter amantissimus, narrando quod est

TRACTATVS

Antiquus vsus in oppido quodam sui archidiaconatus : vt cū aliqua necessitas tempore siccitatis fructibus terre ingruerit : magna cū deuotione processionaliter clerus & coloni cū hymnis & canticis ad sanctum Petrum de vsu : titulum videlicet sui archidiaconatus se conferūt : ibique missa celebrata & orationibus imaginem beati Petri ab altare in dorso vel brachiis ad oram fluminis cum canticis & laudibus deferunt. Aliqui tamen eorum querunt ab ipsa imagine dicentes : sancte Petre succurre nobis in hac necessitate positis, vt impetres nobis a Deo pluuiam &c. hoc. ii. hoc. iii. Et cum ad singula nihil respondet, clamant dicentes submergatur beatissimi Petri imago si nobis apud Deum omnipotentem gratiam ex postulata pro imminente necessitate non impetrauerit. Respondent aliqui de primatibus non equidem ita fiet : nam tanquam bonus pastor impetra-

DE SUPERSTITIONIBVS. 2

bit gratiam prefatam & intercedet apud Deum. Et ita datis fideiussoribus pro parte beati Petri (vt afferunt ipsi coloni) nunquam fuerunt decepti neque destituti in necessitate & desiderio suo prefertim pluuię quin infra .xxiiii. horas pluuiam habuerint: ideo super hoc cupiens a me informari: quesuit. Vtrum in hoc committatur aliquod peccatum: secundū idolatrię superstitionis vel alterius huiusmodi? Quam questionem frater venerande proculdubio tibi explanare & aliis exponere, fateor ingenii mei vires excedere. Cum non videam in me quid tuę & aliorum sapientię dignum aut elegantia dicendi aut sententiarum grauitate possim asserre. Verū tamen (quoniam vires quas imperitia negat, charitas administrat) vt saluti animarum consulatur. Memor insuper meę professionis pioque zelo succensus. Quę dominus mihi ministrauerit ex precipuis & autenticis doctoribus paucula

TRACTATVS

colligere tibi curabo : in quo quidem opusculo (vt magistri sententiarum vt ar verbis) in prologo non solum pium lectorem , sed etiam liberum correctorem desidero quod vtinam tot haberet zelatores aduersus maleficia & superstitiones sensualium hominum quot prodolor hoc nostro tempore reperitur numerus phitonum & maleficiorum . In primis frater venerabilis populus ipse (vt video) sub pretextu Religionis plura mala committit quę ex tua informatione elici possunt : & ex alia quam a fide dignis illius loci personis accep . Nam primo commitunt actum superstitionis , Secundo sacrilegium , Tertio tentant Deum & stulte agunt & scandalum ex suo actu committunt . De quibus omnibus per ordinem est dicendū . Et primo de superstitione .

Quid sit superstitio
declaratur.

Superstitio enim vt habetur a docto-
ribus & super illo passu ad Colloce-
.ii. quę sunt rationem habentia
sapientię in superstitione est Religio
supra modum seruata habens rationem
sapientię non in veritate : sed in falsi-
tate quę est abundans vbi nulla utilitas :
sed per humanam sapientiam quę vt di-
citur Iacob.iii. Terrena est animalis &
diabolica. Item Gregorius ibidem in
glo. superstitio simulata est Religio vt vi-
deantur vera quę falsa sunt : quę men-
tes in terrena humiliat ne erigan-
tur ad superna. Et Nicolaus ibidem in
superstitione .i. superflua & vana Reli-
gione. Ex quibus sequitur quod super-
stitio est Religio supra modū seruata. i.
modis & circūstantiis malis & defectuo-
sis. Pro huius tamen ampliori decla-

TRACTATVS

ratione notandum est quod dicit beatus Tho. ii. ii. q. xcii. ar. i. superstitio inquit est vitium religioni oppositum : secundum excessum plus exhibens in cultum diuinum quam vera Religio : quia exhibet cultum diuinum : vel cui non debet, vel eo modo quo non debet : prout in cultu diuino fit aliquid quod fieri non debet . Sed actus submergendi imaginem (quem isti faciunt) est huiusmodi . Nam in cultu diuino faciunt illud quod fieri non debet : ergo cultus diuinus fit eo modo quo fieri non debet . Et si totus actus eorum redditur malus ex mala circumstantia : quia secundum Dionysium de diuinis nominibus bonum est ex integra causa : malum autem ex singularibus defectibus : ergo isti & alii huiusmodi committunt superstitionem . Nam quod processionaliter eant ad dictam Ecclesiam & quod ibidem missam celebrent , &c. actus est religionis cum religio sit vir-

DE SUPERSTITIONIBVS.

tus inclinans ad reddendum debitum cultum & honorem Deo : ratione sue excellentię : vt ponit sanctus Tho. ii.ii. q.lxxxi.ar. ii. & tam in cordis quam in corporis actibus .

Questio, religioni opponitur superstitio, declaratur.

Hic tamen actui opponitur prima species superstitionis quam ponit beatus Augustinus in libro de doctrina Christiana : & est quando diuinus cultus exhibetur Deo vero modo tamen indebito . Nam secundum quod diuinus cultus ordinatur ad quandam directionem humanorum actuum, secundum instituta Dei qui colitur, ad hoc pertinet superstitio quarundam obseruationum vel obseruantiarum . Cum igitur sub pretextu Religionis isti imaginem sancti Petri ad oram fluminis ducāt : eamq;

TRACTATVS

submergant , vel submergere atten-
 tent , inde sperantes sortiri suum op-
 tatum effectum . Hoc superstitio--
 sum est . Nam illud quod a Deo vel
 a sc̃is spectare patienter debent & per
 debita media impetrare . a creaturis il-
 licite & indebite requirunt per media
 superstitiosa verbis & factis inordinatis
 & ab aliis inusitatis . &c. Quod autem
 in cultu diuino possit esse aliquid super-
 stitiosum probat doctor sanctus in libro
 supra nominato . q. xc. iiii. ar. ii. vbi magis
 declaratur diffinitio superstitionis : &
 primo dictam conclusionem probat au-
 thoritate beati Augustini . ii. de doctrina
 Christiana : vbi dicit quod bonus verus
 que Christianus etiam in litteris super-
 stitiosa figmenta repudiat : sed per sa-
 cras litteras Deus colendus ostenditur .
 Concluditur ergo quod etiam in cul-
 tu diuino potest esse superstitio ex ali-
 qua superfluitate . Vnde in corpore ar-
 ticuli dicit quod aliquid dicitur super-

DE SVPERSTITIONIBVS: ,

fluum dupliciter : vnomodo secundum absolutam quantitatem & secundū hoc nō potest esse aliquid superfluū in diuino cultu : quia nihil potest homo facere quod non sit minus eo quod Deo debet . Alio modo potest habere aliquid superfluum secundum quantitatem proportionis : quia scilicet non est fini proportionatū . finis autem diuini cultus est vt homo det gloriā Deo & ei se subiiciat mēte & corpore. Et ideo quicquid hō faciat quod ad Dei gloriā pertineat:& ad hoc quod mēs hoīs Deo subiiciatur:& etiā corpus per moderatā refrenationē cōcupiscētiarū secūdū Dei Ecclesięq; ordinationē & cōsuetudinē eorū : quib⁹ hō Deo cōiuiuit nō est superfluū in diuino cultu . Si aut aliquid sit quod quātū est de se:nō pertinet ad Dei gloriā:neq; ad hoc quod mēs hoīs feratur ī Deū : aut quod carnis cōcupiscētię īordinate refrenētur:aut etiā si sit preter Dei & ecclesię īstitutionē : vel cōtra cōsuetudinē

TRACTATVS

communem : que secundum Augustinum pro lege habenda est totum hoc reputandum est superfluum & superstitiosum : quia in exterioribus solum consistens ad interiorum Dei cultum non pertinet . Vnde Augustinus in libro de vera Religione inducit quod dicitur Luc. xvii . Regnum Dei intra vos est : loquitur contra superstitiosos qui secundum exterioribus principalem curam inpendunt . Hec beatus Thomas .

Quod submersio illa imaginum quantumcumque cum hymnis & canticis agatur, pertinet ad iniuriam sanctorum, & est actus superstitiosus .

Constat autem quod submergere imaginem beati Petri non pertinet ad Dei gloriam qua laudatur dominus in sanctis eius, sed ad vituperium & iniuriam, neque secundum Dei Ecclesiamque ordinationem

DE SUPERSTITIONIBVS:

que ordinauit quod imagines sancto-
rum adorentur vt infra dicetur. Sed
econtra nulla gens neque patria com-
muniter talia agere attentauit vn-
quam: ergo concludendū est quod actus
ille per omnia est malus & superstitio-
sus, quod si aliquid numinis in simili ob-
seruantia adest: theologi viri Reli-
giosi atque deuoti deberent istam ob-
seruantiam magis cognoscere & custo-
dire. Cuius oppositū inuenitur: quia
dissuadent illam: reprobant & prohi-
bent: ergo talis ritus transit in super-
stitionem quę nihil aliud est quam va-
na religio: vt supradictū est. Dicitur
autem vana: quia caret ratione & effe-
ctu. Vnde magister Iohan. de gerson.
de directione cordis parte. iiii. ponit
hanc regulam dicens.

Ponitur regula generalis ad cogno-
scendum quis sit actus illicitus,
vel superstitiosus.

TRACTATVS

OMnis obseruatio cuius effectus expectatur aliter quam per rationē naturalem : aut per diuinū miraculū vel voluntatem debet rationaliter reprobari : & de pacto demonū expresso vel occulto vehementer haberi suspēta sic inquit determinauit tempore nostro sacra theologorū facultas Parisiensis vniuersitatis : hęc ille. Ex quibus inferam aliquas propositiones . Prima quod vicini illi de labiano qui similiter agunt & processionaliter ducūt corpus sanctę Felicię tempore siccitatis : & tandē submergūt habentes eandem falsam credulitatem sicut predicti de lūbier : sunt eodem modo superstitiosi & vani : quia talis auctus caret rationibus in predicta regulā positis & offenditur Deus . Nam secundum Augustinum de decem cordis . Superstitio inquit est de maximis seruilibus operibus demonum : & contra diuinā reuerentiam .

Infert quasdam propōnes de singularibus actibus superstitionis peractis ī die sancti Iohānis baptiste & beatorū Petri & Pauli.

Secunda propositio cū in die festiuitatis sancti Iohannis baptiste propter iocūditatem multa pie agūtur a fidelibus : puta pulsatio campanarum : & ignes iocūditatis : similiter summo mane exeunt ad colligendum herbas odoríferas & optimas & medicinales ex sua natura & ex plenitudine virtutum propter tempus : sunt quidam vulgares adeo supersticiosi vt que fiunt ad solemnitatem & iocunditatem festi credant fieri ad remedia superstitionis : vt pulsationem campanarum ad effugandos spiritus vel maleficos que vulgariter broxe nuncupantur : quidem ignes accendunt in compitis viarum in agris : ne indetales sortilege & malefice illa nocte

TRACTATVS

transitū faciant : vt ego propriis oculis
vidi : alii enim herbas collectas in die
sancti Iohannis incendentes contra ful-
gura : tonitrua : & tempestates cre-
dunt suis fumigationibus arcere demo-
nes & tempestates : quod commune est
apud nos : & sepe numero in mea visi-
tatione reprehendere curauī : alii hoc ;
alii illud : illa die superstitiose agunt
in colligendis herbis & scindendis ra-
mis nucum : vel aliarum arborum : cre-
dentes per hoc guturnosos posse sana-
ri. Nec tamen negare debemus illas
herbas habere virtutem medicinalem
ad fumationes faciendas contra infir-
mitates puerorum & etiam iumento-
rum : non tamen hoc prouenit ex col-
lectione precise talis diei : nec ex colle-
ctione ante solis ortū vel post solis ortū
(vt quidam fatue credunt) sed ex vir-
tute naturali earū herbarū quam etiam
eo tempore iam attingunt : nec in col-
lectione herbarum quaruncūq; medici-
naliū

naliū quocūq; tempore aliquas obseruationes aut incantationes licet accendere nisi cū simbolo diuino : aut dominica oratione vt tantū creator & Deus omniū honoraretur . vt ait sanctus Tho^o ii. ii.q.xcvi.ar.iiii. Nec video vnde isti fabri ferrarii siue mulciberi die sancti Iohannis baptiste : & die Apostolorū Petri & Pauli precise minuunt vel fleubothonizent equos & alia iumenta potius quam aliis diebus in eodem tempore : sed hoc videtur superstitiosum & a diabolo suatum : vt dies & solennitates tantorū sanctorū soluantur contra diuinam reuerentiam . De similibus dierū obseruationibus inferius tangemus . Alii enim balneant se in illa die de mane : & saltant super ignem herbarū illarū de nocte : credentes per hoc carere prurigine & scabie per totū illū annū . Alii hoc : alii illud : superstitiose & infideliter agūt
 de quibus per ordinem
 est dicendum .

TRACTATVS

Quod mulieres sortilegæ & malefi-
cæ quæ vulgariter broxe nūcupantur nō
transferūtur localiter ad loca in quibus
se fuisse de nocte dicūt: sed mēta-
liter & fantastice tantum.

ET primo de falsa opinione credenti-
um illas maleficas & sortilegas mu-
lierulas que vt plurimū vigent in re-
gione basconica ad septentrionalē par-
tem montium pireneorum que vulgari-
ter broxe nuncupantur posse transfer-
ri de loco in locū per realē mutationē.
Nā re vera vt habetur. xxvi. q. v. Episco-
pi ex cōcilio acquiren. tales persone nō
transferuntur a demone localiter in lo-
ca in quibus dicunt se fuisse: credentes
cū Diana vel herodia de nocturnis horis
equitare: vel se in alias creaturas trans-
formare. Sed ipse sathanas cū mētem cu-
iusq; mulieris similis ceperit: hāc per īfi-
delitatem sibi subiugauerit lico trāsfor-
mat se in diuersarū formarū species & si

militudines creaturarũ. representat fantasie dormientis qui hmõĩ superstitionẽ sequitur. Et mêtẽm quam captiuã tenet in somnis deludẽs : modo per leta : modo per tristia imaginarie solum deducit nõ veraciter : & cum hoc sola anima patiatur infidelis hæc nõ ĩ animo : sed ĩ corpore euenire opinatur . Vnde quẽdã mulierculę ĩseruiẽtes sathane demonũ illusionibus seductę credunt & profitentur nocturnis horis cum Diana paganorum dea vel Venereĩ magna mulierum multitudine equitate : & alia nephanda agere : puta paruulos a lacte matris auellere : affare : & comedere : domos per caminos seu fenestras intrare : & habitantes variis modis inequitare. quę omnia & consimilia solum fantastice accidunt eis .

Quod aliquãdo mulieres etiã pbæ ĩ probe patiũtur cõcubitũ a dẽone ĩcubo.

ET non solum apud maleficas sed & circa alias probas mulieres accidit

TRACTATVS

hec illusio: nam relatu cuiusdam sacerdotis habui his temporibus sibi in confessione reuelatū a quadam proba muliere coniugata: cui sepe i somnis videbatur realiter super iumēta equitare per campos cū aliis: & sic incedendo super aquā coire hominem cū ea & sentire intensam concupiscentiam in actū & hoc sepe ei accidisse: quod cū eius confessor a me quereretur: quid aliud ad illam equitationem respōderi potuit, quam quod de prēdictis maleficiis non realiter sed fantastice acciderit sibi: & hoc illusionē demonis secūdū prēdicta. Vnde Augustinus super genesim ad litteram. Illa enim quę accidisse vt quidam recordarentur se in quorūdam animalū corporibus: aut falsa facta narrarentur aut illusionibus demonū hoc in eorū animis factū est: si enim contingit vt quis in somnis fallaci memoria recordaretur se aliquid fuisse quod non fuit: aut fecisse quod non egit: quid nimirū si quo-

dam Dei iusto occultoque iudicio sinantur demones in cordibus hominū tale aliquid posse. hęc Augustinus. Eadem de causa ficta sunt vt dicit Nider : & imaginaria solū quando quedam in quatuor temporibus se in raptu dicūt videre animas purgatorii : & plura alia fantastata que omnia hic interposui ad tollendam falsam opinionem istorū vulgarium attribuentiū ea que Ecclesia expia consuetudine facit ad opiniones superstitiosas conuertere. Quod autem tam ardentem sibi visum fuerit hominem coire cū ea in tanta concupiscentia hoc inquam potest procurari a demone incubo : vt probat sanctus Thomas. i. parte. q. xi. arti. iii. ad sextum vbi allegat Augustinū. xv. de ciuitate Dei : qui ait multi se expertos vel ab expertis se audisse cōfirmant siluanos & faunos quos vulgus incubos vocat improbos sepe exstisse mulieribus, & earū expetisse concubitū atque peregisse. Vnde hoc negare impu-

dentie videtur & infra : si tamē ex hoc coitu demonum interdū aliqui nascuntur, hoc nō est per semē ab eo decissum aut ex corporibus assumptis : sed per semen alicuius hominis ad hoc acceptū : vtpote quod idē demō qui est succubus ad virū fiat incubus ad mulierē sicut & aliarū rerū semina assument ad aliquarū rerū generationē . vt August. dicit iij. de trini. vt sic ille qui nascitur nō sit fili⁹ demōis : sed illis hoīs cuius est semē acceptū.

Quod pulsatio signorū siue campanarū in nocte sanctę Agathę nō ad euitādū has sortilegas & maleficas fit vt quidā fatue intelligunt : sed aliis de causis .

SVnt aliqui qui attribuūt pulsationem campanarū etiā in nocte sanctę Agathę fieri propter similes maleficas : & quod illa nocte specialiter vagātur vt dictū est : sed hoc falsum est & superstitiosum . Nam pulsatio illa fit ob deuo-

tionē sancte Agathę propter miraculū
factū ex incendio mōtis Ethne apud sici-
liā quod videntes etiam pagani cōcurre-
rūt ad sepulchrū Agathę : & velum eius
inde trahētes corā incēdio facto opponē-
tes miraculose cessauit : inde ast quod in
aliquibus Ecclesiis habentibus deuotio-
nem ad ipsam campanę pulsantur .

Quod superstitiosi sunt qui credūt
quosdam dies sanctorum aliquorum esse
infortunatos & periculosos similiter po-
nentes quosdam dies esse egyptia-
cos infaustos & periculosos .

Tertio superstitiosi sunt qui di-
cunt & credunt quosdam dies
esse infortunatos : infaustos &
periculosos : sicut dies egyptiacos vt
habetur in decretis xxvi . q . vii . non
obseruetis . Et dicuntur dies egypti-
aci vel quia illis diebus fuit per-
cussa egyptus & plagata : vel quia

TRACTATVS

egyptii primo inuenerūt dies: cauendos
tanquam infaustos. Etiam dies sancto-
rū martirum Iohannis & Pauli: & dies
beati Martialis. Diem etiam sanctorum
Innocentum vnde dicūt se tales dies ob-
seruare tanquam pestiferos & infortu-
natos ad aliquid inchoandū propter e-
uentus & pericula que consueuerūt eue-
nire his qui inchoāt aliquid opus vel in-
ter vel aliquid aliud tali Die: sed hoc est
vanum & superstitiosum.

Quod obseruatio prædictorum die-
rum est contra rationem natura-
lē astrologicā & theologicā.

Quia aut aliqua ratione astrolo-
gica probaretur aut naturali
aut theologica. Sed nulla ista-
rum sufficiens est causa. vt hæc ponatur
obseruatio: nec omnes: similiter talis
ergo obseruatio vana est & reprobanda
De astrologica probatur sic. Nam si hæc

obseruatio dierum interrogetur ab astrologis respondebunt hoc esse contrariū suis regulis & principiis. Quoniam astrologi variant sua iudicia secundum varietatem positionis siderū : ita quod non possit confici almanach vniforme perpetuum : quia dies lune (exempli gratia) quę modo est indisposita vel infauista secundum regulas eorum : si etiam erūt verę erit in ebdomada sequenti dispositionis alterius.

Quod in his que concernunt arbitrii libertatem astra non imponūt necessitatem.

Attento maxime quod ī his quę cōcernunt arbitrii libertatem astra non imponūt necessitatem iuxta dictum Ptholomei quod sapiens dominabitur astris : & hęc ratio fieri solet efficaciter contra signationem quę reperitur in Kalendaris de diebus egyptia-

cis seu periculosis secundū dispositionē
siderū quę cōtigunt temporibus āni : sed
quod dies sanctorū predicatorum : vel dies
translationis beati Martini quę vulgares
dicūt esse semper periculosum vocantes
sua lingua mōtana vel basconica. Iando
ne martie erroya . quod latine ītellectū
idē est quod scītus Martinus corruus : hoc
superstitiosum est : quia nō debet hoc iu-
dicari secūdū id quod est de per accidēs :
sed secūdū quod est de perse : quod aut
tale festū accadat tali die hoc est de per-
accidens : potest enim cōtingere tale fe-
stum alia die sancta & bene constellata .

Ponit conclusiones theologicas con-
tra obseruationem huiusmodi dierum .

Consequenter per locum ab autho-
ritate sic argueretur de theologi-
ca . Nam cuilibet experto in sua
arte credendum est magis quam vel i-
diotis vel inisciis in illa scientia : qui nec

intelligūt nec assentiunt. Setētia enim Gregorii presumptionem esse velle docere se doctiorem. Aliud est enim guarire que veniunt ad fantasiā. Aliud est de scripturis sacris proferre sermonē, Illud cum artis subtilitate subsistit. Illud dilabitur sine firmitate. Ex hoc dixerim quia sunt quidā sapientes huius seculi qui dū se vidēt honorari pro aliqua scientia sit legum: sit canonum: sit industrie mūdānalis: etiā quidā idiote de suis diuitiis superbientes laxāt faciliter ora de sermonibus quos nesciunt: vt de theologia: de astrologia: qua si verecundarentur, aliquid ignorare: aut aliquando maiori dementiaq; nō cognoscūt in se despiciunt: ī aliis tāquā superuacua & noxia ne videātur ea que sunt vtilia nequaquā cognoscere. Magna enim pars scieētie est dicit Hieronimus scire quod nescis magne demū demētie taliter agnoscere: sic igitur contentus vnusquisque terminus sue facultatis ne in aliis mordeat que in se penitus ignorat.

Quod omnes dies anni boni sunt: &
 omni anno: & omni die: & omni ho-
 ra diei bonū & laudabile est opera
 quolibet sancta licita &
 honesta inchoare.

Nunc ergo theologicè probemus
 obseruationem horum dierū esse
 vanam & superstitiosam. Et hoc
 ponendo aliquas conclusiones collectas
 ex doctoribus precipue ex magistro Io-
 hanne gerson: quarum prima talis est.
 Omnes dies anni sunt opera Dei altissi-
 mi: patet hoc ex textu sacre Scrip-
 turę, Gene.i. vbi per totum capitulum
 deducūtur opera sex dierum: & quali-
 ter primo opera Dei fuerūt dies & anni.
 Primum autem bonum a bono & opti-
 mo cepit operari Deus altissimus: & om-
 nium creator est summum & optimū:
 ergo omnia eius opera bona sunt. Gen.
 i. Vidit Deus cūcta que fecerat & erant
 valde bona: ergo dies & anni cum sun-

prima eius opera : hoc idem attestatur regius vates Dauid in psalmo dicens. Tuus est dies & tua est nox tu fabricatus es auroram & solem. Quo circa canit Ecclesia . Eterne rerum conditor noctem diemque qui regis & temporū das tempora vt alleues fastidium . Secūda conclusio dies : anni boni sunt : & omni anno & omni die & hora diei bonū & laudabile est opera quelibet sancta licita & honesta inchoare : facere operari & profiteri . Intellige nisi precepto dei vel Ecclesie inhibeatut sicut in diebus festiuis aliqua opera laboriosa prohibetur . Prima pars huius conclusionis patet ex dictis in precedenti cōclusionē quia dies & anni sunt opera summę & infinite bonitatis. Optimi autem est optima adducere : dicere ergo aliquem diem esse ex natura sua malum est iniuriari Deo : qui artifex est dierum & annorum : opus autē malum maliciā arguit artificis. Secūda pars patet quia sicut dies & anni &

TRACTATVS

etiā horę diei a Deo creatore procedūt
sic: & ōne opus sātū licitū & hōestū quod
ab ōni die & hora ichoa:ur & perficitur
a domino dirigitur: ichoatur: & perfici
tur dicente domino. Sine me nihil pote
stis facere, & rursus. Oīa per ipsum facta
sunt & sine ipso factū est nihil. Ex quibus
sequitur quod superstitiosa & vana Reli
gio ac merito redarguēda est nō inchoa
re operari vel perficere certis annis die
b^o op^o bonū vel sātū ab Ecclesia nō prohi
bitū & istud est expresse de mēte Aposto
li cōtra similes his quib^o scribebat ad Ga
la. iiii. & est textus Augustini. xxv. q. vii.
Quis vbi arguit & reprehendit illos de
galatia ita dicens: obseruatis dies & mē
ses & tēpora & annos: sequitur. Timeo
autem vos ne forte sine casu laboraue
rim in vobis prędicando secūdum fidem
catholicam: quę omnia ista reiicit tan
quam superstitiosa & vana: non si talis
observatio dierū fiat propter reueren
tiam & sanctitatem alicuius diei solen

nis: vel propter deuotionem ad aliquem
sanctorum. Sed si fiat talis obseruatio
propter euentus pericula: quę consue-
uerūt euenire his qui inchoant aliquod
opus vel iter arripiūt hoc vanum & su-
perstitiosum & sine aliqua ratione: quo
libet enim die & hora diei & anno bo-
na & mala contingūt, cui sententie po-
test adaptari. Quidam articulus Pari-
siensis quem ponit Gerson in lib. de erro-
ribus circa artem magicam: & est. xx.

Quod imagines de ere plumbo vel
cera alba vel rubea vel alia materia bap-
tizate exorcizate immo potius exsecra-
te per artes magicas & quod sub die-
bus certis habeant virtutes mirabi-
les quę in libris talium artium
recitatur error est cōtra fidē.

Quod imagines de ere vel plum-
bo vel auro vel cera alba vel
rubea vel alia materia baptiza-
te vel exorcizate consecrate:

TRACTATVS

immo potius exsecrate per artes magicorum & sub diebus certis habeant virtutes mirabiles que in libris talium artium recitantur Error. In fide in philosophia naturali & astrologia vera articulus. xxi. quod vti talibus & fidem dare non sit idolatria & infidelitas . Error . Notandum tamen est quod de imaginibus astronomicis que sunt certis temporibus planetis existentibus in quibusdam locis celi determinatis mouet sanctus Thomas difficultatem. ii. ii. q. xcvi. ar. ii. argu. ii. an sit illicitum tales facere : vel eis vti ad corporum mutationem : puta ad sanitatem vel aliquid huiusmodi . Nā vt refert magister Robertus holkot super libros Sapiētie . c. xiiii. lectione. clx. quod temporibus suis quidam in londonia dicebatur curari a quartana per imaginem leonis auream secundum certam constellationem factam : & dicit quod hoc est difficile dicere quod sit verum propter mirabiles operationes corporū celestium :

celestium : quia hoc est certum inquit
 quod nihil est huiusmodi illicitū quod
 per naturam compleri potest: sed respō
 det per sanctum Thomam libro. q. art. &
 loco preallegatis vbi sanctus doctor alle
 gat beatum Augustinum . x. de ciuitate
 Dei quod opinio Porphirii fuit falsa
 de talibus imaginibus construendis. Ve
 rum est autem quod res naturales for
 mas suas & virtutes consequuntur ex cor
 poribus celestibus: sed imagines artifica
 les nullam virtutem cōsequi possunt ab
 arte nec aliam virtutem habere possunt
 nisi quam habent ratione materie : figu
 ra autem non est principium alterandi:
 ideo non aliam virtutem causandi ha
 bet aurum talis imaginis quam aliud au
 rum alterius figure. Sed si alium effectū
 habet hoc est ex operatione demonum
 qui sunt ludificatores hominum secun
 dum Augustinum . Ideo tales imagines

TRACTATVS

astronomice virtutem sortiuntur per de-
 monem cuius signum est quod opū il-
 lis imaginibus quosdam characteres im-
 primit: quia ad nihil naturaliter operan-
 tur. Vnde sciendum est quod imagines
 astronomice & nigromanticę in hoc dif-
 ferūt quod in factura nigromanticarum
 imaginum sūt expressa quedam inuoca-
 tiones demonum: vnde tales imagines
 pertinent ad expressa pacta cum demo-
 nibus inita. Sed in factura astronomo-
 rum sunt tacita pacta cū demonibus per
 quosdam characteres & figuras ab ipsis de-
 monibus adinuentas: ad quorum caracte-
 rum factionem demones facientibus suf-
 fragantur. Hęc de sancto Thoma vbi
 supra ex quibus expressę apparet quod ta-
 les imagines & characteres habent effe-
 ctum ex operatione demonum & quod
 vsus characterum & omnium figurarum
 (excēpta figura crucis) & inuocatio no-
 minum incognitorum & alligatio cędu-
 larum de Euangelio circa collum pati-

entis cum ceteris conditionibus & multa talia ad superstitionem pertinent secundum Aug. Et sunt quedam relique idolatrie : sed de his cartulis circa colum. alligatis inferius dicemus.

Quod inientes pactum cum demonibus tacitum vel expressum sunt idolatre heretici & alieni a catholica fide.

Tertia cōclusio. sicut vera & Christiana fides mirabilia operatur in bene credentibus, sic & falsa & mala credulitas Deo permittente euentus malos interdum operatur vel potius demeretur. Primam partem ad logū deducit per exempla. Apostolus ad Hebre. xi. sed de virtute fidei ipsa Euangelia multa loquūtur. Reliquia partes conclusionis experitur quotidie in male credulis & superstitiosis quos ita Deus punit propter malam fidem. Immodum

cognoscit dominus nimiū adherere ali-
 quibus vanis obseruantis permittit ali-
 quos euentus contingere. Et ita eos plus
 consequentur firmari in tali opinione
 vt maior fiat cecitas eorū & in laqueum
 cadant quem sibi parauerūt. Per hęc igitur
 peccatū quod homines decipiuntur
 per cooperationes demonum propter
 eorum falsam credulitatem preceden-
 tem : & ideo obseruatores talium mul-
 ta incommoda recipiūt propter eorum
 falsam fidem quę alii nullatenus patiun-
 tur qui de talibus non curant.

Quod obseruātes dies & annos per
 suam falsam imaginationem quic-
 quid mali euenerit imputant
 auguriantes malicię di-
 ei & anni .

P Ręterea dū imaginatio taliū obser-
 uantiū dies & annos arctatur nimis
 circa tales dies quicquid mali eue-

nit imputant auguriantes malicie diei.
Exempli gratia. precipitabatur aliquis
ab equo effreni & indomito in via lubri-
ca, vel flumine submergetur confestim
vulgares vt audierint assignabūt huius-
modi infortunii causas diuersimode que
tamē nullatenus cause sunt huius casus.
Dicet vnus quod in exitu domus habue-
rit vnum catum vel leporem: vel quod
in egressu domus offenderat pedem: vel
quod mane camissiam auersam induerit:
aut calceus dexter pro sinistro acceptus
fuerit. Quod signum Cēsar Augustus
reputabat infaustissimum. Quibus om-
nibus & sequentibus cum innumeris
aliis superstitionibus potissimum adhe-
ret falsa credulitate gens illa hispani-
ca de prouincia lusitania vulgariter an-
daluzia appellata (sunt etenim valde
superstitiosi super omnes alias gentes hi-
spanicas) vnde dicit quispiā ipsorū: ego
sic sōniauerā. Crocitabat coru⁹ super te
cū aut bubo cū stridore superuolauerat

TRACTATVS

(quod augurium lucius filla accepit de morte sua ut dicit Appianus, de bello ciuili) vel gallus præter horam vocem dederat. Vel si pice garriant significatur aduentus hospitem. Dicit alius: ecce mala dies erat vel infortunata vel egra. Dicit alius lūa quarta erat vel tertia aut sol in ortu nubibus obuolutus palluerat: aut stella decidēs per aerem micauerat. Vel sicut apud comicum legitur introit in edes: alter alienus catus anguis per impluuium decidit de tegulis gallina cecidit: de quibus prolixè loquitur reprobando beatus Aug. ii. de doctrina Christiana. c. ii. dicens tales obseruationes superstitiosas esse: sicut aliqui cum vident caligas a foricibus rodi timent: & de aliquo infortunio euenturo. Vnde legitur Catonem quemdam derisisse qui sibi pro mirabili signo infortunii nūciauit caligas per forices esse corrosas certè non est (inquit) mirabile: sed mirabile fuisset si calige forices corrosissent ad i-

sta pertinet si homo surgens de lecto ad
 lectū redeat : quia sternutauit antequam
 potuit se calciare. Item si homini sin-
 gultiēti dicitur teneas manu dextra pol-
 licem manus sinistre : vel sicut me vidisse
 fateor quosdam manu dextera mentum
 tenere interim quod Euangelium can-
 tatur : alios pedem dextrū eleuatum te-
 nere : alius hoc : alius illud. Item cū pro
 malo accipitur si duobus amicis simul
 ambulanti- bus puer medius intercurre-
 rit : vel aliquod aliud animal estimatur
 enim quod eorū sit amicitia diuidenda.
 Simile est redire domū si homo statim
 procedens offenderit : & tales multas fa-
 tuas obseruantias ibidem recitat Aug.
 tale simile est his duobus quod venato-
 res si eūdo venatū fratribus aut sacerdo-
 tibus obuiant pro illo die de venatio-
 nem diffidūt : cū igitur tales significatio-
 nes non sint a Deo institutę dicūt docto-
 res quod tales obseruationes signorū.
 Huiusmodi sunt introductę ab humane

TRACTATVS

vanitate cooperante demonum malicia: qui gaudent implicare homines in vanitatibus & erroribus: & interdum casu accidit quod tale signū talis euentus sequebatur: sed postea quando homines in ceperunt talibus indulgere multa sequebantur per cooperationes demonū vt homines magis fierent curiosi & artius in talibus superstitionibus traditi. Vnde cum nulla ratio posset esse quare occursum sanctorū virorum venationem impediat quando modo est licita & ex personis conuenientibus licite exercetur manifestū est quod hoc & alia sunt superstitiosa & erronea & vana: de quibus longū esset omnia prosequi quibus fallūtur & fallūt homines stulti & vulgares prosequentes experientiam quasi certam. & fundant confictiones malas & falsas: nec aspiciūt ad ea quę bene & prospere successerunt tali die adeo etiam occupatur imaginatio eorum circa ali-

quis euentus minus bonos quod non potest conuerti ad alia bona quę illo die contingunt.

Quod merito permittit Deus tales augures & superstitiosos decipi & in laqueum suę vane incredulitatis incidere.

Vnde merito permittit Deus tales decipi, & in laqueo suę false credulitatis cadere : quia Deo odibiles sunt. secundum quod scribitur Psalmo .iii. Odisti obseruantes vanitates superuacue : vbi dicit Nicodemus de lyra . per somnia : auguria : & consimilia : per quarum obseruationem aliqui sperāt euadere pericula & tribulationes : sed superuacue obseruāt : quia talis

TRACTATVS

obseruatio inutilis est & nociua: quia superstitiosa. Hęc ille.

Quod obseruatores diei sancti Vincentii: & conuersionis sancti Pauli sunt vani & superstitiosi cum suis ineptis versibus: quibus dicunt.
Vincenti festo. &c. Et clara dies Pauli.

EX quibus omnibus possumus inferre quod obseruatores dierum sancti Vincentii & conuersionis sancti Pauli sunt vani & superstitiosi cum suis versibus ineptis quibus dicunt. Vincenti festo si sol radiet memor esto. Para tuas cuppas: quia multas colligis vuas. & ultra. Clara dies Pauli: multas segetes notat anni. Si fuerint nebule aut venti erunt prelia genti. Hoc enim non potest stare: nec ratione naturali: nec theologica: nec astrologica probari ut supradictum est: quia quod illa die sol radia

uerit vel sint nebulę vel venti de per accidens est quod plures sint vindemię illo anno : vel animalia pereant : vel prælia contingant accidit non à tali die festo : sed vel potius à volūtate diuina . Nam sæpe contrarium videmus esse certius .

Quod sterilitas fructuum & animalium & quod prælia vigeant non accidit a dispositione quorūdam dierū : sed a dispositione nature & potius à volūtate diuina effectiue vel permissiue .

Quod autem interitus pecorū vel abūdantia vel sterilitas seminum proueniat à volūtate diuina tanquam à superiori causa : & hoc propter peccata patet Iohelis. i. quando propter peccata populi dicitur . Dissipata sunt horrea. dissipatę sunt apothecę. confusum est triticū. ingemuit animal. mugierūt greges armenti : quia non sunt pas-

TRACTATVS

cua eis: sed & greges pecorum disperie-
runt. & Aggei. i. Ponite corda vestra
super vias vestras dicit dominus. Semi-
nastis multum, & collegistis parum. Co-
medistis & non estis saturati. Bibistis &
non estis inebriati: & infra. Respexistis
ad amplius & ecce factum est minus. &
intulistis in domum & ego exsufflaui il-
lud. Propter hoc (inquit) super vos pro-
hibiti sunt celi ne darent rorem: & ter-
ra prohibita est ne daret germen suum:
& vocaui siccitatem super terram & su-
per montes & super triticum & vinum
& oleum: & quicumque profert humus:
& super homines & iumenta: & super
omnem laborem manuum vestrarum. & ii.
c. dicit. percussi vos vento vrente & au-
rugine: & omnia opera manuum vestra-
rum & non fuit qui reuerteretur a me.
Hec enim etiam proueniunt ex constel-
latione celorum qui diuersimode in flu-
unt secundum quod Deo seruimus vel
non. Vnde Leuiter. xxvi. Si non fe-

ceritis mandata mea dabo cælum vobis
de super ferreū & terram eneam & con-
sumetur incassum labor vester. Si au-
tem in præceptis meis ambulaueritis da-
bo vobis pluuias temporibus suis & ter-
ra gignet germen suum. Sed de bonis
quæ a Deo procedunt propter conuersi-
onem & penitentiam dicitur. Ioelis, ii.
zelatus est dominus terram suam & pe-
percit populo suo: & dicit. Ecce ego
mittam vobis frumentū: vinum: & oleū:
& replemini in eis. Et non dabo vos
vltra opprobrium in gentibus.

Quod victoria belli non diei sed
soli Deo attribuenda est.

Sed de prælis qualiter in penam pec-
catorum accidant & à Deo bono &
iusto proueniant in vindictam ma-
lefactorū & patiētiam bonorū longū esset
enarrare: quia tota sacra scriptura plēa.
Vnde & si plura bella à malis hōinibus:

TRACTATVS

vel a principe tenebrarū concitentur &
à Deo permittantur. victoria autem bel-
li non diei sed soli Deo attribuenda est.
patet. Attribuere tantū opus vt est vi-
ctoria diei: est tollere honorem Deo de-
bitū cuius est vincere quod autem victo-
ria sit solus Dei: habetur in multis locis
sacre scripturę: vt in libris Iosue. Iudi-
cū. Regū. Paralipomenon. & Machabę-
orū. Hoc testatur Salomon prouerb.
xxi. c. sic dicens. Equus paratur ad diem
belli dominus ad salutem tribuet. Inde
est quod rex deuotissimus David quoti-
enscūq; pugnaturus erat auxiliū Dei que-
sisse & inuocasse legitur. Inde est pro-
uerbiū vulgare. Los hombres hazen la
guerra idios la victoria hoc est homines
faciūt bellū & Deus victoriam. Ex qui-
bus omnibus concluditur quod obserua-
tio dierū ad faciendū aliquem effectū qui
rationabiliter expectari non potest à
Deo miraculose operante nec a causis
naturalibus debet apud Christianos ha-

beri superstitiosa & suspecta de secreto pacto implicito vel explicito cū demonibus: & ista est doctrina sanctorū doctorū: presertim Augustini in pluribus locis quibus has obseruationes valide condenauit: vt. v. de ciuitate Dei. iiii. confessionū. ii. de doctrina Christiana. & recitantur multę in decretis. xxvi. q. v. & q. vii. pluribus capitulis.

Quod superstiose sunt quædā muliercule affigentes humeris paruulorū specula vel frustula cor-
ei vulpis vel melote ne
facinentur ab oculis
lis vetularum.

Similiter superstiose sunt quædam mulieres affigentes humeris paruulorū quædam fragmenta speculorū vel frustula vel peciolas ex corio vulpis vel melote credentes per hoc tales paruulos non infici ab oculis: infactus: hoc

TRACTATVS

vanū & superstitiosum est : & sine vlla
ratione secūdū naturali : aut astrologi-
ca : aut theologica. vt supradictum est.

Quod pueri realiter possunt fascina-
ri hoc est à malo oculo infici : sed
quale remediū sit adhibendū.

Quod autem paruuli possint fasci-
nari hoc est malo oculo infici &
inde ledi. Tenet sanctus Tho-
mas. i. parte q. cxviii. ar. iiii. ad. iiii. vbi di-
cit quod ex forti imagine immutantur
spiritus corporis coniūcti : quę quidem
immutatio spiritus maxime fit in oculis
ad quos subtiliores spiritus perueniūt :
oculi autem inficiūt aerem continuū vs-
q; ad terminatū spaciū : per quem modū
specula si fuerint noua & pura contra-
hūt quandam impuritatem ex aspectu
mulieris menstruose : vt ait Aristoteles
libro de somno & vigilia : sic ergo cū ali-
qua anima fuerit vehementer commota
ad

ad maliciam sicut maxime in vetulabus
contingit : efficitur secundum modum pre-
dictum. Aspectus eius venenosus & no-
xius & maxime pueris qui habent cor-
pus tenerum ac de facili recipiunt talium
impressiones. Possibile est etiam ex per-
missione vel etiam ex aliquo facto occul-
to cooperetur ad hoc malignitas demo-
ni cum quibus vetule sortilege aliquod
sedus habent. Hec ille. Sed ad Galatas.
iii. super illud quis vos fascinavit veritati
non obedire. Dicit gl. quod quidam ha-
bent oculos vrentes in solo aspectu in-
ficiunt alios & maxime pueros: hoc idem
dicit Petrus de tarantasia super eodem
passu. Sunt (inquit) aliqui qui habent ocu-
los vrentes qui respicientes paruulos te-
neros ledunt : ita ut cibum ex stomacho
eiiciant & nauseam patiantur : & hoc
secundum naturam possibile est. Anima
enim vehementer affecta immutat ocu-
los. Oculus immutatus immutat aerem:
aer immutat teneram carnem pueri : &

TRACTATV S

sic ledit . Non tamen facienda est aliqua incantatio vel superstitio ad hoc remouendum vt faciūt mulieres frequenter : sed possunt apprehendi aliqua verba sacra vt hæc . Dominus mihi adiutor non timebo quid faciat mihi homo . vel oratio dominica cum signo crucis . &c. quare periculū est firmare fidem & credulitatem talibus incantationibus quę tollūt omne iudiciū & rationem ad oppositum . Vnde merito permittit Deus tales decipi & in laqueum suę falsę credulitatis incidere . vt dictum est .

Ponit quasdam superstitiones vt
per illas intelligere possumus
innumeras alias .

SVnt alię innumerabiles & particulares superstitiones quibus hostis atri quous quotidie ad se trahere nititur genus humanū . Nam figere actus & spintera cuidā arbori apud basilicam sancti

Christofori : quę sita est ſuper montem
 excelſum prope ciuitatein noſtram Fāp.
 credentes per hoc quod per totū annū
 ſequente nō patientur dolorem capitis :
 vanū & ſuperſtitioſum eſt abſq; vlla ra-
 tione. Similiter puellas ſuſpendere capil-
 los ſuos coram imagine ſancti Urbani in
 clauſtro noſtro: credentes per hoc capil-
 los ſuos non poſſe cadere vel debere pul-
 chriores eſſe vel aliquid aliud huiusmo-
 di vanū & ſuperſtitioſum eſt . Sed quam-
 pie & religioſę egerit quidam ex fratri-
 bus noſtris canonicis qui iam deceſſit ab
 humanis qui huius rei ſuperſtitionem de-
 teſtans poſt matutinas quadam nocte ig-
 nem candeles quam in manu geſtabat ap-
 plicuit & fere omnes combuſſit eodem-
 que modo ſuperſtitioſum eſt quod fere
 in omni hac noſtra patria vane obſerua-
 tur vt dum femina eſt propinqua partui
 zonam vel corrigiam qua precigitur ac-
 cipiētes ad Eccleſiā occurrūt : & cimbalū
 mō quo poſſūt corrigia illa vel zona cir-

TRACTATVS.

cū dant & ter percutientes cimbalum sonum illum crepūt valere ad prosperum partū: quod est superstitiosum & vanū. Nam quod ter campana sonet hoc potius sit vt ex hoc omnes audientes deuote orent pro tali parturiente & fere periclitanti offerentes beatę virgini ter Angelicam salutationem: vt illa quę immunis & libera fuit à tali dolore sicut ab omni peccato. Liberet huiusmodi mulierem à periculo illius hore.

Quod superstitiosę sunt quadā vetule affigentes cedulas siue nomina vulgariter nūcupata contra febres cū quibusdam vanis obseruationibus.

Similiter superstitiosę sunt quędam vetule affigentes quasdam cartulas siue nomina vulgariter appellata etiam cum verbis catholicis: sed dicentes has nihil proficere nisi scribantur

in carta virginea & suspendantur versus solem cum tribus filiis tortis manibus alicuius puellae virginis nomine Mariae : & quod illi ligatur vel cui aliquam herbam pro sanandis febribus comedere dederint nihil hoc valere dicunt nisi versus solem in suo ortu genibus flexis hoc accipiat ut mihi febricanti nonnumquam quandam vetulam dixisse meministi hoc inquam superstitiosum est & vanum & omni ratione carens. Nam ut inquit Ioh. gerson quid aliud sonant istae traditiones scribe hoc in pergamento virgineo portetur in figura triangulari cum characteribus incognitis & thurificetur suspendaturque ad collum & fiant ista certis horis : tunc infra triduum aut antequam triduum proveniet effectus ille quem querimus absque dubitatione : immo hoc sub periculo capitis asseritur hoc superstitiosum & diabolicum est. Unde Augustinus & habetur .xxviii. q. ii. c. illud . ubi dicit quod ad superstitionem

TRACTATVS

pertinet omnes ligature & remedia que
medicorum disciplina condemnat quibus-
cūq; rebus suspendendū atq; ligandum.

Quod verba sancta & reliquias pos-
sumus suspēdere in collo & per eandem
benedicere infirmos homines vel
iumenta seruatis quinque
conditionibus.

Quod autem verba sancta possint
affigi in collo & benedicere infir-
mos homines vel iumenta vel
carmina scripta vel verba sacra: & quod
licitū sit eadem secū deferre & portare,
hoc possum per sanctum Thomam. ii. ii.
q. xcvi. arti. iiii. quinque conditionibus ob-
seruatis. Prima vt caueant ne verba ali-
qua contineant que pertineant ad inuo-
cationes demonum, expressas vel subin-
tellectas. Secūda ne contineant ignota
nomina: quia secūdum Crisostomū talia
metuēda sunt ne illis aliquid superstitio

sum lateat. Tertia ne materia verborū aliquid falsitatis contineat : quia sic eius effectus non posset expectari à Deo qui non est testis falsitatis. Quarta ne ibi contineantur vana vt characteres inscripti præter signum crucis. Quinta ne spes habeatur in modo scribendæ vel ligandi : aut in quacūq; huiusmodi vanitate quæ ad diuinam reuerentiam non pertinent : quia aliter iudicaretur superstitio sum. Vnde in decretis dicitur. xxvi. q. vi. non licet attendere nisi tantū simbolo diuino aut dominicam orationem vt tantū creator & Deus omnium honoretur. Præter has quinque conditiones ponit Ioannes nider duas alias in suo præceptorio. præcepto primo. c. xi. quarum prima est vt in alligatione : prolatione : vel scriptura diuinorum verborum respectus solū habeantur ad sacra verba & ad intellectū eorū : & ad reuerentiam seu ad virtutē diuinā a qua expectatur effectus : vel ad sanctas reliquias quibus etiam præfata

TRACTATVS

expectantur secundario: licet à Deo principaliter. secunda vt committatur effectus qui expectatur diuine voluntati quę scit: vtrū talis sanitas plus proſit inuocanti vel minus: vel an obſit. Et hanc conditionem inquit ponit ſanctus Tho. prima. ii. in materia de gratia. & in. iiii. diſtin. xv. quòd ſi nulla iſtarū ſeptem conditionū in opere interceſſerit erit illicitū. & prædicta probat illud Marci vltimo. Chriſto dicente. Signa eos qui crediderint hæc ſequentur. In nomine meo demonia eiicient: linguis loquentur nouis: ſerpentes tollent. Item non minoris ſanctitatis ſunt verba Dei quam ſanctorū reliquie: dicente Aug. Non minus eſt verbū Dei quam corpus Chriſti: ſed ſecūdum omnes licet reliquias ſanctorū ſecum reuerenter portare: ergo qualitercūq; nomen Dei inuocetur rite per orationem dominicam: per ſalutationem Angelicam: vel alio modo licito ſpes haberi poteſt in eo committendo effectum.

diuine voluntati.

Quod per diuina verba licitum est

arcere lupos: serpentes: & locustas:

& alia huiusmodi & quô hoc

licite fiat & quomo-

do illicite.

EX quibus dicit sanctus doctor. ii. ii. ubi supra & etiam in quod libeto. xii. arti. xiiii. quod prædictus seruatis conditionibus per diuina verba licitum est arcere serpentes & eadem ratione quæcûq; animalia si solus respectus habeatur ad sacra verba & ad diuinam virtutem. Quibus conditionibus obseruatis dico similiter quod licite potest fieri coniuratio contra lupos vt arceantur à rapina, vel præda pecorû & aliorû animalium. Similiter contra locustas & contra mures vastantes fructus terræ: si nihil superstitiosum dicunt docent vel faciunt: vt dicit Guilhelmus lugdunen. vnde si quæra

tur vtrum liceat adiurare irrationalem creaturam? Respondet sanctus Tho. ii. ii. q. xc. quod sic per modū conclusionis quę referri tūc debet ad diabolū qui in nocumentū nostrū vtitur irrationalibus creaturis: & talis modus adiurandi est in Ecclesię exorcismis per quos demonū potestas excluditur ab irrationalibus creaturis: si enim referetur intentio ad irrationabile creaturam quo ad se quę nihil intelligit, vana esset: & hoc modo intelligitur illud quod scribitur Genes. iii. quod serpens callidior erat cunctis animantibus. quę calliditas principaliter referenda est ad demonem qui in serpente apparebat: ad serpentem autem non refertur nisi in quantum calliditate demonis agebatur. sicut lingua hominis alicuius dicitur erudita: quia prudenter mouetur ab intellectu vnde sequitur: & ait Dominus ad serpentem glosa. i. diabolū qui occultabatur & loquebatur in serpente: ita in serpente maledicatur. possumus

ergo demones adiurare in irrationalibus creaturis per virtutem diuini nominis & tanquam inimicos repellere ne nobis noceant vel spiritualiter vel corporaliter secundum potestatem datam à Christo Lu.x. Ecce dedi vobis potestatem calcandi super serpentes; & super scorpiones; & super omnem potestatem inimici; & nihil vobis nocebit. Si tantum utamur licitis verbis & adiurationibus sicut per passionem & crucem Christi & huiusmodi. quò Symonem & Iudam adiurasse dracones legimus: & eis precepisse ut irent in desertum locum. Si autem aliqua inutilia verba & superstitiosa facta admisceantur verbis sanctis ut isti incantatores equorum & iumentorum faciunt vermem quendam suspendentes & die lunę crescentis vel minuentis seruantes prohibendi sunt in talia agere: secundum illud Apostoli. i. ad Thesa. v. Ab omni specie mala abstinete vos. & extra de vita & hone. cleri. cum ab omni.

TRACTATVS

Quod dannabilis & igni tradendus
est quidam libellus coniuratorius: qui in
aliquibus Ecclesiis reperitur propter
verba suspecta & manifesta manda-
cia quę in eo continetur
& apparet.

EX supradictis videtur etiam dan-
nabilis & igni tradendus libellus
quidam cōiuratorius contra tem-
pestates cum suis similibus si reperiantur
quem ego penes me habeo repertum in
quadam parrochia visitationis meę qui
incipit sic. In nomine domini nostri Iesu
Christi ad saluādū fructū terrę ⁊ Christi
⁊ Christi: sed fortiter descendisti ad
terram &c. Nam re vera inter bonas in-
uocationes plurima continet verba su-
specta & scandalosa: & ad inuocatio-
nem demonū expressam vel subintelle-
ctam pertinentia contra primam condi-
tionem superius positam per sanctū Tho-
mam: verba obscura suspecta & ignota.

DE SUPERSTITIONIBVS. 10

contra secundam: verba etiam continen-
tia falsitatem contra tertiam: & sic de al-
liis: quibus superstitionibus & mendaciis
ferè totus hic libellus plenus est. Nam
in secundo folio dicitur. Dominus dicit.
pax in celo: pax in terra: pax sit in isto: al-
leon: irastem: drachon: salus tibi Deus
magnus: Deus mirabilis: & infra. Con-
iuro te: aligo te per elim: per olin: & per
saboan: per elion: per adonay: per alle-
luya: per tanti: per archabulon: per te-
tragrammaton: per mare: per mūdū: per
crura: per tibias: &c. & infra. Sed sitis
alligati & constricti per ista sancta nomi-
na Dei Alleluya: hir: elli: habet: fat: mi: si-
lis: gie: adrotii: gūdi: tat: chamiteram: dā:
yrida: fat: sathan. de lxx. Deus Agnus.
omnipotens. Iesus Christus. aquila &c.
Nūc autem oro quid sibi volūt ista nomi-
na alleon: irastem: & drachon: & sathan
&c. Inter nomen benedictū Iesum &
adonay & tetragrammaton. Nam se-
cūdum Apostolū. ii. ad Choro. vi. Non

TRACTATVS

est communicatio lucis ad tenebras : & Christi ad belial. Nonne sathanas transfurat se in Angelū lucis : vt dicitur. li. ad Chor. xi. Sūt & alia nomina in hoc li bello longe obscuriora & suspectiora quę scribere omitto properans ad falsitatem quandam & manifestam superstitionem circa finem libri: vt dicit sic. Coniuro te sabella quę faciem habes mulieris & renēs piscis : caput tenens in nubē & pedes in mari septem ventos baiulas: demonibus imperas. Adiuro te sabella per ista nomina per balestaco: per ariona. & adiuro vos ductores ventorū per Deum patrem &c. & infra. Sabella sabella alta & excelsa: ventū validū contra illas quas de terminis nostris eiiciat. Ex quibus patet quod non solum ex verbis istis ignotis timendum est in hoc tractatu esse multa suspecta & scandalosa verba. Verum etiam ex inuocatione huius monstri sabella apparere multa falsa & superstitiosa: immo pernitiōsa & piarum au-

DE SVPERSTITIONIBVS. 11

rium offensua. vt enim dicit Aug. in libro contra mendacium : maxime pernitiosum est quod sit in his quę ad Christianam Religionem pertinet . est autem mendacium cum aliquis exterius significet contrarium veritati . est autem contrarium veritati adiurare sabellam : veritati inquit non solum phisicę : sed etiam theologicę : phisicę patet . Nam nihil tali reperiri potest inter res naturales quę sub certis generibus & speciebus determinatis continentur . Nam secundum philoso. ii. de anima . Omnium natura constantium postus est terminus & ratio magnitudinis & augmenti : & hoc ab anima . Vnde cum vnunquodque animalium habeat suam propriam speciem & quantitatem & operationem . Si ergo istud monstrum habeat caput in nubibus : & pedes in mari : attingat à mari vsq; ad nubes : ergo nõ cõnumerabitur iter res naturales per regulam supradictam . Repugnat etiam

TRACTATVS

veritati theologicę tale quid esse : quia
 omnia creata in rerū natura à Deo cre-
 ata sunt & inquantum hæc sunt bona.
 Gen.i. Vidit Deus cūq; quę fecerat & e-
 rant valde bona. Ratio autē boni consi-
 stit in modo specie & ordine quę perti-
 nent ad rationem cuiuslibet speciei ; vt
 dicit scūs Thom.i.parte.q.viii.ar.v.per
 modū autem significatur determinatio
 siue commēsuratio principiorū siue ma-
 teriarum seu efficientium ipsam . ipsa
 autem forma significatur per speciem ;
 quia per formam vnūquodq; in specie
 constituitur ; ad formam autem conse-
 quitur inclinatio ad finem aut ad actio-
 nem ; aut ad aliquid huiusmodi ; & hoc
 pertinet ad ordinem. Vnde ratio boni
 secūdū quod consistit in perfectione con-
 sistit etiam in modo specie & ordine.
 res inquam est perfecta & bona & à Deo
 creata & naturalis siue corporea requi-
 ritur quod habeat principia essentia.i.
 materiam determinatam in ordine ad
 formam

formam determinatam quę dat esse rei
 & per quam ponatur indeterminata spe-
 cie : & per consequens habeat propriam
 operationem : sed nil eorum est in hoc
 monstro fabella : ergo in eo nullū bonū
 est : & per consequens non est à Deo .
 Patet quia in eadem questione vt indu-
 cit beatus Thomas Augustinum in libro
 de natura boni : hęc tria modus species
 & ordo tanquam generalia bona sunt ī
 rebus à Deo factis : quod hęc tria vbi ma-
 gna sunt magna bona sunt vbi parua sūt
 parua bona sunt . vbi nulla nullū bonū
 est : ergo à Deo non est tale monstrum
 in rebus naturalibus : sed nec erit Deus
 vel Angelus : non Deus : quia nefas est
 Deo tales formas attribuere : quia Deus
 spiritus est . Io. iiii. Cum ergo blasphe-
 miā sit attribuere Deo talem effigiem :
 non ergo esset in spiritu & veritate in-
 uocare Deum : sed in manifesta falsitate.
 Sed neq; Angelus bonus potest esse fa-
 bella : quia nihil monstruosum est in eo :

TRACTATVS

sed totus pulcherrimus & in naturalibus & in gratuitis. Nec vnquam ad suam operationem legitur accepisse tales formas monstruosas: ergo relinquitur quod talis inuocatio sit ad principem demonũ: quia etiam demonibus potest imperare: vt dicit magister in.ii. seminarũ. dist. vi. c. iiii. quamdiu inquit durat mũdus: Angeli Angelis demones demonibus: homines hominibus præsunt. Relinquitur ergo quod tam ex parte nominũ ignotorũ quam ex falsitate inuocationis huius sabellę cũ ista nomina sint suspecta & scandalosa & secũdũ Chrysostomũ euitanda & cauenda. quod vbi cũq; similis libellus coniurationis reperitur est iure dannandus & igni tradendus tanquam superstitiosus suspectus & scandalosus: quod si reperiantur talia nomina in Hębraicis nominibus nos veri Christiani non vtimus talibus terminis in Ecclesia. Immo magis est suspicandũ cũ & ipsi Hębrei neplandi & ma-

lesci vt plurimū sint & non solum ipsi :
sed & quidam noui Christiani ex ipsis
ad fidem conuersi pro magna parte in
Hispania infideles heretici & apostate à
fide nostris temporibus reperti sunt .
Non enim desunt nobis coniuria sancta
& honesta & catholice approbata per
consilia prouincialia & sinodalia : qua-
lia sunt in nostra diocesi absq; suspitio-
ne aliqua : in quibus nihil continetur
nisi sanctū & catholicū . Neque in eis
vnū nomen reperitur ignotū : sed in-
uocatio solum sanctissime trinitatis &
sanctorum . Neque obstat si aliquando
inuocetur nomen trinitatis & misce-
antur aliqua nomina sancta inter istas
superstitiones : quia etiam frequenter
multa inueniuntur obseruari in artib⁹ magi-
cis & sortilegis & superstitionibus que
sūt sc̃i & hōesta : vt ieiunare : castū esse di-
cere Pater. no. & Euāgeliū : quia vt dicit
Ioa. gerson in suo prologo astrologie the-
ologizate quod superstitio tāto peior est

TRACTATVS

quanto plura miscentur bona : quoniam vnde deberet honorari Deus : honoratur diabolus .

Quod superstitiosæ suspectæ & scandalosæ sunt quedam cedulæ sine nomine nūcupate : date quibusdam superstitiosis quarū forma ponitur .

Similiter superstitiosæ & spectæ & scandalosæ sunt quedam cedulæ sine nomine appellatæ quæ dantur à quibusdam superstitiosis de quibus aliquæ peruenērūt ad manus meas sub ac serie ✠ on ✠ coriscion ✠ matatron Caladafō : Corobam : Ozcozo : Vriel : vriel : Yofiel : yosiel : Michael : Azariel : Raphael : Daniel : Ya : Ya : Vba : Adonay : Sabaoth : Heloim : & similia : & ratio est primo propter auctoritatem Chrysostomi dicentis quod non debemus vti nominibus ignotis : quia talia metuenda sunt : ne sub illis sit aliquod superstitio-

sum latens vt supradictū est : nam hoc Paulus intelligit cum dixit ad discipulū . Prima ad Thimo. viii. Prophanas vocum nouitatis deuita . Qualiter verba sacra possunt deferri quinq; cōditionibus seruatis : dictū est supra : quod si dicas sunt nomina gręca & sacra . dico tibi quod nos latini ignorantes linguam gręcam non debemus vti eis propter suspicionē non enim desunt nobis termini latini sermonis vt quęramus nobis terminos gręcos & suspectos in tali materia . Eadem ratione videri meō sunt reprobāda quędam breuiola sine nomine nūcupata quę data fuerūt olim contra febres à quodam nebulone questore : quarū forma talis erat. Ananifapta ferit mortem quę ledere querit . Est mala mors capta dū dicitur ananifapta . Ananifapta Dei miserere mei : à signis cęli quę timent gentes . nolite timere : quia ego vobiscū sum dicit dominus . Nam in principio apparet falsitas : quia vbicūq; ista di-

TRACTATVS

ctio ananiasapta reperitur i vocabularius
sunt isti duo versiculi . Ananiasapta ferit
mortem que ledere querit . Est mala
mors capta du dicitur ananiasapta : ana-
niasapta autem vt dicit Guarinus mala
mors interpretatur : & quelibet littera
representat vnam dictionem secundu an-
tidotu : nazareni : auferat : necem : in-
toxicationis : sanctificet : alimenta : po-
cula : trinitas : alma . Est ergo sensus
primi versiculi . Ananiasapta . i . mala
mors Christi ex suo genere vel ex parte
iudeoru preciosa . ex parte Dei & fructus
redemptionis ferit mortem . i . diabolum
que ledere querit . nam mortem nostram
moriendo destruxit Christus : non ergo
primus versiculus ille cedularu concor-
dat in forma verboru nec in sensu cu i-
sto versiculo vero hic exposito immo ha-
bet contrariu sensum & verba vt patet
intuenti . Sunt etiam suspecte ille cedu-
le ex parte dantis . nam erat ille homo
apostata a Religione fratrū minorū inuē

sub habitu canonici regularis: nūc sub
 habitu sancti Anthonii predicando ince-
 dens. nam vt dicitur prouerborum. vi.
 Homo apostata vir inutilis graditur ore
 pueruo. Ex quibus sequitur quod que-
 cūq; similes cedule quę à similibus vel a-
 liis idiotis hominibus tradūtur debe-
 rent magna cū diligentia prius à sapien-
 tibus examinari. Similiter dicit Guil-
 lermus lugdunen. quod illa breuia quę
 continent huiusmodi verba si quis por-
 tauerit hoc nō peribit in igne vel aqua:
 non morietur morte subitanea vel pe-
 ste: vel consequetur tale bonū: talia
 sunt reprobanda: & non portanda: &
 peccant facientes & vtentes: consulentes
 & videntes: quia catholica fides nullatenus
 debet admittere similes traditiones &
 superstitiones quę dicūtur noīe suspēte ad
 collū: nisi de cōsilio maiorū & sapientiū
 quibus credere debemus: nō idiotis & im-
 piis idolatris nō hominibus datis in re-
 probum sensum.

TRACTATVS.

Quod sunt quædam species aliæ superstitionū videlicet phitonū & maleficorū : & diuinorū : & qui sūt diuini phitones & malefici & vnde prouenit eorū diuinatio.

SVnt & alię species superstitionū videlicet phitonū & maleficorū quibus prochdolor hac nostra tēpestate totū hoc regnū plenum est : phitones enim à phitone apolline dicti sunt : quę dicebāt esse auctorem diuinandi : vt Isidorus dicit, viii. li. ethimologiarū. Diuini enim dicūtur quasi dii pleni. Diuinitate enim se plenos simulant : & astutia quadam fraudulentie hominibus futura coniectant. Vnde diuinatio est vna species superstitionis per quam quis aut occulta aut futura inuestigare nititur per pacta aut occulta aut manifesta cum demonibus. & hec diuinatio habet plures species quas tangit beat⁹ Thomas. ii. ii. q. xcv. ar. iii. vbi dicit. Omnis diuinatio vtitur

ad precognitionem futuri euentus aliquo demonū consilio vel auxilio : quod quidem vel expresse imploratur: vel preter intentionem hominis se occulte demon ingerit ad prenūciandū futura quędam quę hominibus sunt ignota: eis autem cognita. Demones enim expresse invocati solent futura prenūciare multipliciter. aliquando prestigiosis quibusdam apparitionibus aspectui hominum ingerentes ad pronūciandum futura: & hec species vocatur prestigiū ex eo quod oculi hominum prestringantur. In secundo ar. precedenti dicit quod omnis diuination ex operatione demonum prouenit. vel quia expresse demones inuocantur ad futura manifestanda; vel quia demones ingerunt se vanis inquisitionibus futorum; vt mentes hominum implicentur. de qua vanitate dicitur in Psalmo. Non respexit in vanitates & insanias falsas. Hec ex dictis sancti Thome.

TRACTATVS

Quod nigromāfici phitones & prestigiosi sint hi ad quos populares concurrūt vt futura agnoscant vel aut perdita sibi restituantur & quod isti semper miscere conantur sancta inter suas superstitiones & hoc insinuat dēmonum.

EX quibus inferri potest quod prestigiosi & phitones & nigromantici sunt isti ad quos quotidie popularis stultus & insipiens concurrat vt futura cognoscat vel aut perdita sibi restituantur : quibus sūt vt comuniter dicitur ; Apparitiones dēmonū in filialis vel anulis vbi veniūt inuocati ad futura predictanda vel ablata manifestanda ; Et vt fertur isti arioli semper miscere conantur sancta inter suas superstitiones vt attestantur hi simplices qui ad ipsos concurrūt . Nam & infelices ipsi eodem die quo similia nephanda perpetrare non verentur sacrificium eucharistie ce-

lebrare infelicitate audent: quod probat magister Ioan. nider dicens in suo præceptorio. Malefici instrumenta sue malicie per sacramenta Ecclesię vel per alia diuina tangere procurant: vt filum trahendo per crisma sanctum: imaginem terream sub pala altaris ad tempus ponendo & similia faciendo. Nam sacramento eucharistię vt fertur vtuntur in suis maleficiis & plurima alia nequanda committunt miscendo res sanctas suis superstitionibus: sed ex instinctu demonis ista fiunt triplici de causa: vt ponit idem doctor. Primo vt non solum homines per talia perfidi fiant: sed etiam sacrilegi diuina quantum in eis est contaminando vt magis creatorem suum offendant & intimius animas proprias contennant & plures in peccata ruere faciant. Secundo vt Deus sit grauius offensus per homines secundum beati Augustini sententiam. Dēmon maiorem potestatem in hoīes malos tribuat &

TRACTATVS

quibus Deus concedit iratus quod denegaret propitius. Tertio vt sic sub specie boni apparentis plures simplices facilius decipiant; qui tacta diuinis rebus & orationibus à Deo putant etiam aliquid numinis obtulisse; vbi solum maiora peccata sunt commissa; hec ille. In aliis autem superstitionibus que fiunt ab istis ruralibus; & si demones non expresse inuocentur vt in proposita questione & similibus. interserunt tamen se vanis actibus & superstitiosis vt mentes hominum decipiantur.

Quæritur vnde dæmones sciant futura interdum & vnde tam miros effectus facere possunt; assignantur cause.

Sed queritur ex quo isti phitones & diuini manifestant occulta aut futura; & hoc ex pacto inito cū demone. Vnde & quibus ex causis demo-

nes sciant futura interdū ; & vnde tam
 miros effectus possunt cū Deus permittit
 efficere . Ad quam respondet Augusti-
 nus de natura demonū assignando sep-
 tem causas sententialiter : non quod fu-
 tura contingentia sciant ; quia hoc so-
 lius dei est ; sed coniecturant probabili-
 ter . Prima ; quia licet sint obtenebra-
 ti per priuationem luminis gratie . Sūt
 tamen lucidi lumine intellectualis natu-
 re . Secūda plura sciūt quam nos pro-
 pter experientiam temporū . Tertia
 propter celeritatem motus . demones
 multa futura predicere possunt que ho-
 minibus latent . Quarta sua potentia ;
 cū deus permittit possunt morbos im-
 mittere ; & hos predicere . Quinta per
 signa futura possunt predicere subtilius
 quam medicus videndo pulsū & vri-
 nam . Nam sicut medicus videt per sig-
 na aliquid in infirmo quod homo sim-
 plex non videt . Ita & demon quod nul-
 lus homo naturaliter videt . Sexta ; ex

TRACTATVS

signis quę procedūt ab animo homines
coniecturant ea quę sunt vel erūt in ani-
ma astutius prudenti viro . Sciūt enim
qui instinctus eorum sunt similiter secu-
turi . Septima : acta & scripta prophe-
tarum noscūt : ex quibus futura predi-
cere possunt . Et hęc tangūtur .xxvi.q.
iii.c.sciendum.in glosa. Et vt dicit san-
ctus Thomas vbi supra Homines in se-
ipsis effectus considerare possunt solum
dum sunt presentes sicut homo videt
sortem currere vel ambulare : sed con-
siderare huiusmodi in seipsis antequam
fiant est Dei proprium qui solus in sua
ęternitate videt ea quę futura sunt qua
si presentia . vnde dicitur Esaie .xli. An-
nunciate quę ventura sunt in futurum
sciemus : quia dii estis vos . Si quis
huiusmodi futura prenunciare aut
precognoscere quocunq; modo
presumpserit : nisi Deo reue-
lante manifeste vsurpat si-
bi quod Dei est .

Vnde diuini dicuntur & diuinatione
quam graue sit peccatum.

ET ex hoc aliqui diuini dicuntur vt
dicit Isidorus in libro etimologiarum vt supra notatum est. Diuinatione autem quantum sit peccatum ostendit sanctus Thomas libro & questione supra dicta. ar. iiii. Primo auctoritate que scribitur Deutero. xviii. vbi dicitur. Non inuenitur in te qui ariolos sciscitetur: & phitones consulat, Ratione probat sic. Omnis diuinatione que fit per incantationes demonum est illicita duplici ratione. Quarum prima sumitur ex parte principii diuinationis quod est pactum expresse cum demone initum per ipsam demonis iuocationem: & hoc est omnino illicitum. Vnde contra quosdam dicitur Esaye. xxviii. Percussimus fedus cum morte: & cum inferno fecimus pactum: & adhuc grauius esset si sacrificium vel reuerentia demoni iuocato exhiberetur.

TRACTATVS

Alia ratio sumitur ex parte futuri euen-
tus; dēmon enim qui intendit perditio-
ni hominum ex huiusmodi suis respon-
sis etiam si aliquando vera dicat, inten-
dit homines assuefacere ad hoc quod ei
credatur: & sic intendit perducere in
aliquid quod sit saluti humane nociuū.
Vnde Anastasius exponens illud quod ha-
betur Lucę. iiii. Increpauit illum dicens.
Obmutesce: quamuis illa fateretur dē-
mon compescebat Christus eius sermo-
nem ne simul cum veritate etiam suam
iniquitatem promulget vt nos etiam as-
suefaciat ne curemus de talibus: etiam
si vera loqui videantur. Nephas enim
est vt cum assit nobis scriptura di-
uina à diabolo instruamur. hec
beatus Thomas. vnde. ii. q.
viii. Episcopi à diabolo ca-
ptiui tenentur: qui re-
lictō creatore à dia-
bolo auxiliū que-
runt.

Quod

Quod phitones isti & nigromantici
sunt apostate à fide & qui ad eos concur-
runt pro remediis rerum perditarum
& aliis huiusmodi sunt super-
stitiosi & claudicant
à fide.

EX quibus colligitur quod cum phi-
tones isti & nigromantici qui nunc
vigent in hoc regno qui expresse
demonas inuocant ad futura manifestan-
da : & alios effectus exercendos sunt a-
postate à fide . Vt dicit sanctus Thomas
in secundo sententiarum . d. vii. q. xliii. ar. ii.
similiter & qui ad eos concurrunt pro ac-
quirendis remediis rerum perditarum &
infirmis & sanandis : vel ad cognoscen-
da aliqua futura & qui pluiam vel alias
necessitates corporales obtinere procu-
rant per superstitiosas obseruantias :
sunt etiam superstitiosi & claudicant in fi-
de catholica . Sicut enim vera fides me-
retur dotari miraculis dum opus est ad

TRACTATVS

edificationem. Ita falsa fides portentis
& sigmentis in sui dannationem : vel a-
liorum probationem demeretur illud
peccant etiam mortaliter : quia faciūt
contra primum preceptum : & etiam
expresse prohibetur. Deutero. xviii.
Non sit qui phitones consulat neque di-
uinos. Hi enim qui phitones consulūt
credūt per illum actum realiter assequi
quod intendūt : puta alicuius furti re-
velationem vel futuri euentus preco-
gnitionem pluuiam vel alicuius amoris
adeptionem. Certum est quod qui ta-
lia credūt consequi per actum illum de-
ceptum quod credant illum actum ali-
quid existere diuini numinis : & tūc ta-
lis fidem abnegat vt habetur per Augu-
stinum. xxvii. q. vii. non obseruabitis vbi
enumeratis multis superstitionibus : sic
concludit qui hanc & quascūque obser-
uationes : aut facta : aut auguria obser-
uat : aut attendit : aut consentit ob-
seruantibus : aut talibus credit : aut ad

domum eorum vadit : aut in suam domum introducit : aut interrogat sciat se fidem Christianam : aut baptismum preuaricasse & vt paganū & apostatam & Dei inimicum : iram Dei in eternum grauitur incurrere nisi Ecclesie penitentia emendatus & Deo reconcilietur .

Quod malefici magi incantatores & diuini & nigromantici pro eodem supponūt immo verius idem significant communiter .

NVnc vero dicendū est de maleficis quibusdam presuppositis primū : quod malefici & magi & incantatores & diuatores pro eodē accipiūtur cōiter. xxvi. q. iiii. ergo & q. v. si quis . Malefici enī sūt vt dicit magister Iohānes nider in suo preceptorio. c. ix. qui nitūtur mutare corpora à sanitate certa gērationē īpedire aīnā ad amorē vel odiū cōcitare : & his similia sicut dicit Isidor⁹. viii. ethimologiarū. c. xviii. Malefici dicūtur

TRACTATVS

ob facinorū magnitudinem : hi elementa concutiūt : & turbant mentes hominum & siue vllō veneni ausu violentia tamen carminis interimunt.

Quod malefici dæmone operante possunt suis maleficiis & incantationibus veraciter homines ledere : agros & fructus eorū deuastare. & in quibus dæmones possunt homines specialiter ledere Deo permittente .

Pro cuius maiori declaratione notandum . Primo vtrum malefici possint veraciter suis malificiis & incantationibus homines ledere agros & fructus eorū deuastare & si sic quibus modis . Ad quam questionem respondent doctores theologi : quod malefici omnibus istis modis possunt procurare lisiones in hominibus & eorū rebus cooperante dæmone . In quibus potest dæ-

mon solū ledere & decipere principaliter : & malefici instrumentaliter vel ministerialiter : quia vt dicit sanctus Thomas in.iiii.di.xxxiiii.ar.iii. maleficia vere sūt à dēmonibus non apparenter : tamen & qui inducūt eos ad hoc malefici vocantur . Possunt enim dēmones Deo permittente grauit̃ homines ledere : & hoc quintupliciter vt dicit magister Iohannes nider in suo p̃ceptorio. p̃cepto primo. c.xi. videlicet in rebus : fama : corpore : vsu rationis : & vita. De rebus patet Iob. i. & .ii. Cui pecora domū abstulit & liberos . De fama patet in legenda beati Hieronimi originaliter. iii. parte epistolarū. tractatu. xv. epistola. lxxxvi. ca. iii. quod diabolus se transformauit in formam sancti Siluani episcopi in nazareth amatoris sancti Hieronymi : Qui dēmon feminam nobilem nocte in lecto precari & prouocari cepit ad luxuriam verbis & inde factis sollicitauit ad malum quē cum clamaret dēmon in

TRACTATUS

specie episcopi : statim sub lecto se abscondit vbi requisitus inuentus per luxuriosa verba se mentitus est esse episcopum Siluanum : in crastinum autem sanctus vir disparente diabolo diffamatus est grauissime quia infamia tandem circa sepulchrum sancti Hieronymi fatente diabolo in possesso corpore purgatus est . De corpore patet in beato Iob : qui percussus est a diabolo vlcere pessimo . Iob . ii . De nocumento vsus rationis & vexatione interiorum sensuum : patet in possessis & arreptis per Euangelicas etiam historias . De morte & quod vita etiam quosdam priuet : patet Tobie . ii . de septem viris virginis saxe occisis propter luxuriosum & effrenem appetitum in virginem Saram qui eiusdem non errant digni matrimonio .

Hec nider : sed quibus
modis ledant ,

Quod maleficatus à dæmonio impeditur ab actu coniugali secūdū petitionē sortilege mulieris & malefice.

Dicit sanctus Bonaventura in.iiii.di. xxxiiii.ar.ii.q.ii.in responsione vltimi argumenti loquendo de impedimento matrimonii per maleficium dicit quod talis impeditus dæmonio impeditur quod absistit & se obicit secūdum petitionem sortilege mulieris & malefice. Impetrante hoc merito infidelitatis sicut fides impetrat vt Deus adfistat ad facienda miracula : sic sortilaria respectu personę determinate facit sortilegium : quia diabolus in actu illo preſto est : & tunc vel propria virtute : vel per herbam : vel per lapidem : vel naturam occultam vim impedit : ne in actum exeat non respectu alterius mulieris : quia ad hoc inuitatus fuit : aut quia Deus non permittit. Occultū enim Dei iudiciū hic latet : sicut

TRACTATVS

patet in vxore Thobie : hęc ille . Sed quare potestas maleficorū permittitur dēmonibus in actu generatiue potentie : potius quam in aliis . Respondet sanctus Thomas in .iiii. dist. xxxiii. ar. iii. ad primum : quia per eam peccatum originale transfunditur .

Quod herba & lapis & alia huiusmodi quibus vtitur malefica nullam vim habent ad effectum maleficii quamtū est de se : sed vtitur his maleficus tanquam signis pa-
ci initi cū dēmonē.

Attende tamen quod herba : vel lapis : vel alia huiusmodi nullam vim habent ad effectum malefici quantum est de se : vt dicit sanctus Thomas . i. parte . q. cxv. ar. v. ad .iii. allegans Augustinū . xxi. de ciuitate Dei . quod dēmones alliciūtur per varia genera lapidū : herbarū : lignorū : animalīū : car-

minū : rituū : non vt animalia cibis : sed
 vt spiritus signis inquantū si hęc eis ex-
 hibentur in signū diuini honoris cuius
 ipsi sunt cupidi . His ergo rebus vtitur
 maleficus vel malefica instinctu dēmonis
 per pactū inuocationis tacite vel expres-
 se vel ad infamandū creaturas Dei : quę
 de se bone sunt : vel ad maiorem credu-
 litatem & deceptionem fidei animarum
 hominū perditorū qui his & aliis vtun-
 tur ad dēmonū inuocationem : non igi-
 tur vtitur maleficus immo verius dēmo-
 huiusmodi tanquam rebus efficaciori-
 bus ad tale maleficiū : sed tanquam si-
 gnis pacti illius inter se & ipsum malefici
 um quem iam vt suum cultorem possidet
 tanquam hēreticum & à fide alienum .

Quod inientes pactum cum dāmo-
 nibus tacitum vel expressum sunt
 idolatre hēretici & alieni à
 catholica fide .

TRACTATVS

QUòd autem isti sint heretici est
articulus de erroribus circa ar-
tem magicam quod inire pactū
cum demonibus tacitum vel expressum
non sit idolatria vel species idolatrię &
apostasię. Error. & intendimus pactum
esse implicitum in omni obseruatione
superstitiosa : cuius effectus non debet à
Deo vel natura expectari rationabiliter.
Vnde talia exercens idolatra est : quia
inter alios articulos de erroribus circa
artem magicam quos ponit Gerson.
quartus in ordine est quod per artes ma-
gicas demones in lapidibus anulis : aut
speculis : aut imaginibus nomine eorum
consecratis : vel potius execratis indu-
cere : cogere : vel arcere : vel eas velle
uiuificare non sit idolatria. Error. &
articulus .xix. quòd sanguis vpupe vel he-
di : vel alterius animalis : vel pergame-
num virgineum : aut corium leonis & si-
mililia habeant efficaciam ad expellendū
demones ministerio huiusmodi artium.

Error. Intellige hoc vt sunt res : quia vt sic sunt & bone à Deo sunt : sed vt dictū est vtitur his maleficus vt signo inuocati dēmonis tacite vel expresse : & quod dico de his rebus intelligo de caracteribus quibus sepiissime vtuntur in suis superstitionibus.

Quod vbi per maleficium concubitus non sequitur vel alterius alicuius malefici effectus nō ad nigromāticos: sed ad Deū ē recurrēdū pro solutiōis remedio.

Attende tamen quod vbi per maleficium Deo permittente occulto iudicio : & diabolo procurante concubitus non sequitur inter coniugatos vel alicuius alterius maleficii effectus apparet, nō ad magos & nigromāticos & sortilegos est recurrēdū pro solutione & remedio vt ī hac nostrā tēpēstate ad quosdā nephādos sacerdotes passim isti vulgares cōcurrere nō verentur.

TRACTATVS

Sed ad Deum per humilem confessio-
nem & deuotam orationem. Vt habe-
tur. xxxiii. q. i. c. vltimo. & Gerson de er-
roribus. circa artem magicam inter quos-
dam articulos Parisius declaratos, po-
nit quintum in ordine dicens quod lici-
tum sit magicis artibus vel aliis quibus-
dam superstitionibus à Deo aut ab Eccle-
sia prohibitis aliqua facere pro quocun-
que bono fine. Error. Quia secundum
Apostolum. Non sunt facienda mala
vt bona eueniant. ar. vi. quod licitum sit
etiam promittendum maleficia malefi-
ciis repellere. Error. & de hoc habes
exemplum in legenda beati Iacobi qua-
liter soluit fletum à vinculis quibus her-
mogenes maleficus eum arctarat: cum
non per incantationem: sed virtute il-
lius oraculi: scilicet Dominus soluit cõ-
peditos: Dominus illuminat cecos. Do-
minus erexit elisos &c. Cuius contra-
rium fecit Saul: vt habet. i. Reg. xxviii.
vbi dicit quod Saul phitonisam con-

fuluerit : nec sperauerat in domino : propter quòd interfecit eum & transtulit regnum eius ad Dauid . Sed magister Iohannes nider precepto .i. c. x. mouens questionem an licitum sit talia maleficia tollere : qui respòdet sub distinctione còformiter ad doctores quòd aut tolli possunt sine superstitiosis modis vt per licitū exorcismū : aut per orationem vel per intercessionem sanctorū : vel per sacramentalem malefici confessionem : vel per precisam ostensionem seu indicationem alicuius qui scit vbi est imago : vel per solū motū localem vel modo congruo . similiter & sic est licitū aut non potest tolli nisi per superstitiosum modum vel per noua maleficiorū opera : & sic est illicitū per auctoritatem Apostoli su pradictam : non sunt facienda mala & c. Hec ille .

Qd̄ & si nigromāntici & malefici aliquādo vera dicāt sepi⁹ tamē fallūt mētūtur quare ad illos non est concurrēdū .

TRACTATUS

Quare autem ad predictos nigro-
 maticos sacrilegos & diuinos nul-
 lus debet concurrere ultra hęc
 quod peccant mortaliter & participes
 efficiuntur culpe & dannationis ipso-
 rum. Ratio est : quia ipsi & si Deo permitten-
 te aliquando vera dicunt : eorum tamen te-
 stimonio non est utendum : quia sepius fal-
 lunt & mentiuntur. Patet quoniam in spi-
 ritu veritatis falsitas non est : in spiritu
 autem mendacii plurime quandoque sunt
 veritates ut vnica latenti falsitate decipi-
 at ; ut dicit Gerson de probatione spiri-
 tuum. hac ratione (inquit) prohibuerunt à
 testimonio veritatis quam fatebantur ;
 & Christus demoniacos ; & Paulus phi-
 tonisam. Actuum. xviii. Et alibi theologi-
 zat aliquando demon (ait thimacus ut
 patet in Euangelis) etiam coram Iesu
 quem temptare presumpsit & dicere scriptum
 est. Angelis Deus mandauit de te. Et
 nihilominus prohibuit eum Christus ut di-
 ceret ne testimonium quamlibet in su-

perficere verū acciperetur à demoniacis
vel phitonibus vel magicis maledictis.
Nam quę communicatio lucis ad tenebras
& Christi ad belial vt dicitur. ii. ad The.
vi. Ratio prima; quia isti phitones & ni-
gromantici sunt excommunicati. Secūda;
quia nullū verū bono fine dicūt. Tertia;
quia continuo aut tandem falsitatem in-
geret & simile premiserint veritati.
Non est enim doctrina fallens quę vera
non misceat; tecūdū Bedam. Scien-
dū tamen est quod aliud est inuocare de-
monem ad aliquid sciendū vel agendum
ab eo (quod nūquam licet) Aliud est ab
ipso non inuocato occurrente aliquid
inquirere propter vtilitatem aliorū; &
maxime quando virtute diuina potest co-
gi ad dicendū aliqua vera sicut aliquan-
do fecerunt plures sancti.

Quod actus ille submerſionis ima-
ginum & reliquiarum est sacrilegiū
& quid sit sacrilegium.

Sequitur nūc qualiter actus ille : scilicet submergendi imaginem sancti Petri sit sacrilegiū ? Nam vt dicit sanctus Thomas. ii. ii. q. xcix. arti. i. Sacrilegiū est sacre rei violatio. i. sacre rei lesio : & probat sic sacrum dicitur aliquid ex eo quod ad diuinū cultū ordinatur . Sicut autem ex eo quod aliquid ordinatur in finem bonū sortitur rationem boni . Ita etiam ex hoc quod aliquid deputatur ad cultū Dei efficitur quoddam diuinū . Et sic ei quēdam reuerentia debetur quē refertur in Deum. & ideo omne illud quod ad irreuerentiam rerum sacrarū pertinet, ad iniuriam Dei pertinet : & habet sacrilegii rationem. Hęc ille . Sed quod talis submersio imaginis sit sacrilegiū probatur per ipsum ex tertio arti. vbi ponit quod species sacrilegii distinguitur secundum res sacras : & quod sacrilegiū diuersos habet gradus secundū differentiam rerum sacrarū locorum & personarum . Tanto enim sacrilegium est

est grauius quanto res sacra in qua pec-
 catur maiorem obtinet sanctitatē inter
 res autem sacras summū locū obtinent
 sacramenta quibus homo sanctificatur
 quorū precipuū est eucharistię sacra-
 mētū quod continet ipsum Christum : &
 ideo sacrilegiū quod contra hoc sacra-
 mētū committitur grauissimū est inter
 omnia . . . Post sacramenta autem secū-
 dū locum obtinent vasa consecrata ad
 sacramentorū susceptionem : & ipsę i-
 mages sacre & reliquie sanctorū quib⁹
 quodammodo personę sanctorū vene-
 rantur vel dehonorantur . Hęc ille .
 Constat enim quod in illo dementissi-
 mo actu submersionis imaginis sancti
 Petri vel alterius cuiuscūq; maxime il-
 luditur sanctus & dehonoratur : ergo
 committūt sacrilegiū & maxime illi qui
 prodolor dignissimo & preciosissimo sa-
 cramento eucharistię abutūtur ad suas
 superstitiones & sortilegia exercenda :
 vt compertū est illos nephandos phito-

nes & nigromanticos in suis maleficiis
frequententer abuti. Est etiam speciale pec-
catum distinctum ab aliis vt idem doctor
dicit ar.ii. prædictæ questionis : quia i eo
reperitur specialis ratio difformitatis :
quia scilicet violatur res sacra per aliquã
irreuerentiam & opponitur virtuti Reli-
gionis : ita quod ipsa irreuerentia & de-
ordinatio quæ sit rei sacræ dicitur viola-
tio. Sicut enim honor est in honorante
nō in eo qui honoratur : vt patet. i. ethi-
corū. Ita irreuerentiā est i eo qui irreue-
rēter se habet : quāuis etiam nihil noceat
ei cui irreuerentiam prebet. Vnde etiam
res sacra non violatur. Tamē quantū est
in ipso sacrilego violat eā. Sicut & pur-
pura regale indumentū facta honoratur
& glorificatur. Et si quis hāc perforauerit
morti dāatur quasi cōtra regiā maiesta-
tē agēs : quāuis nihil agat i regiā personā
secūdū Damascenū. Ita si quis rē sacrā vio-
let ex hoc ipso cōtra Deū irreuerentiā fa-
cit : & sic per irreligiositatem peccat.
Hec ille :

Quod vera fides imagines assumit
ad diuinum cultum in Ecclesia non vt
eis cultus latric exhibeatur excep-
ta imagine Christi: sed quē-
dam significationem.

Vera enim fides imagines quasdam
assumit ad diuinum cultum in Ec-
clesia quas fideles adorant: & in
tabernaculo erant imagines cherubin
(vt legitur. Exodi, xxv. q) uamuis neq; in
veteris legis tabernaculo seu templo ne-
q; etiam nunc imagines constituuntur:
vt eis cultus latric exhibeatur: sed ad
quandam significationem vt per huius-
modi imagines mentibus hominum im-
primatur & confirmetur fides de excel-
lencia Angelorum & sanctorum. secus
est de imagine Christi: cui ratioe diuini-
tatis latric debetur. Hec scūs Tho. ii. ii.
q. ccccxciii. ar. ii. ad primū. Sed nūc po-
nere imagines Christi & scōrū & adora-
re eas licet: quāuis nō ī veteri testamēto

TRACTATVS

vt idem doctor tenet in tertio sententiarū & hoc adoratione dulie tantū. vt probat. iiii. parte. q. xxv. ar. vi. de reliquiis sanctorū : ergo faciens irreuerentiam imagini facit similiter imaginato : quia vt idem doctor tenet ar. ii. eiusdem questionis . Damascenus introducit basilium dicentē imaginis honor ad prototypum pertinet. i. exemplar.

Quod faciens irreuerentiam imagini facit etiam imaginato per ipsam .

NAm vt idem doctor dicit. ii. ii. q. lxxi. ar. iiii. ad tertium quamuis imaginibus non exhibetur Religionis cultus secundū quod in seipsis considerantur quasi res quedam scilicet de ligno & lapide : sed secundū quod sunt imagines ducentes in Deum incarnatum vel sanctos : motus autem qui est ad imaginem prout est imago non consistit in

ipsa : sed tendit in id cuius est imago .
 Nam ex hoc quod imaginibus Christi
 exhibetur Religionis cultus non diuer-
 sificatur ratio latriæ nec virtus Religio-
 nis . Hec ille . Si ergo suo modo ado-
 randi adoratione dulcis sit imaginibus
 sanctorum : quia eodem modo quo fertur
 quis in imaginem sancti honoris vel in-
 uocationis sit expresse vel interpretati-
 ue in ipsum sanctum : vnde cum meritum
 & actus Religionis consistat in hoc quod
 homo reuerenter se habeat ad res sa-
 cras . sic (vt idem doctor dicit in eodem
 libro . q. xcix . ar. iiii .) peccatum sacrilegii in
 hoc consistit quod aliquis irreuerenter
 se habeat ad rem sacram . Debetur au-
 tem reuerentia imagini sacre ratione
 sanctitatis eius sancti cuius est imago . I-
 deo necesse est quod irreuerentia exhi-
 bita ipsi imagini tendat in irreuerenti-
 am & iniuriam ipsius sancti . Cuiusmo-
 di est actus ille de quo in proposito & a-
 liorum plurimorum in simili necessitate

TRACTATVS

irreuerenter & superstitiose baptis-
mum imagines & reliquia sanctorum.

Quod triplex pena est sacri-
legorum.

Sed quæ pena sit phitonum sacrile-
gorum ponit sanctus Thomas eodem
libro & questione supranominatis.
ar.iiii. Et est triplex. aliquando excom-
municatio. aliquando pecuniaria pena:
aliquando decapitatio. Hoc intellige se-
cundum gradus diuersos sacrilegii: vnde
secundum eundem doctorem excommunica-
tione vel pena pecuniaria debent simi-
les arceri à talibus nequandis operibus
& in quo quis peccat per ea torqueatur:
vt dicitur Sapientie .xi. & hoc modo co-
ueniens pena sacrilegi qui sacris iniuri-
am infert est excommunicatio per quam à
sacris arceretur: & quia penę quasi medi-
cinę quędam infliguntur: vt his territi ho-
mines à peccato desistant. Sacrilegus au-

tem qui sacra non veretur non sufficien-
ter videtur à peccato arceri per hoc
quod sacra ei interdiciuntur. de quibus
non curat. Et ideo secundum leges huma-
nas adhibetur pena capitalis. secundum
vero Ecclesię instituta quę mortem cor-
poralem non infligunt: adhibetur pena
pecuniaria vt saltem penis temporalibus
homines à sacrilegiis reuocentur.

Quod illi submersores imaginum
& reliquiarum tentant Deum: &
quid sit tentare Deum.

DEinde dicendum est qualiter isti
tentant Deum in suo actu: di-
centes submergatur beati Petri
imago si nobis apud Deum pluuiam in
eminenti necessitate non impetrauerit.
Pro quo notandū est quod vt dicit Tho-
mas. ii. ii. q. xcviij. per totū. Deum tentat
qui experimentū sumit seu explorat per
sua verba vel facta de dei potētia: sapiētia

pietate: & bonitate vel volutate. Dici-
 tur enim qui experimentū sumit seu ex-
 plorat tentare: quia tentare est experi-
 mentū de aliquo sumere: nullus experi-
 mentū sumit nisi de re ignota vel dubia.
 Ex quo patet quod omnis Deus tentans
 Deum ignorat vel dubitat de aliqua per-
 fectione eius quod semper est peccatum.
 Sumimus autem experimentū de aliquo:
 verbis & factis. verbis quidem vt experi-
 amur an sciat quod querimus vel possit:
 aut velit illū implere. Factis autem cū
 per ea quę facimus exploramus alterius
 prudentiam vel volutatem vel potenti-
 am. Vtrūq; horum contingit dupliciter
 vno quidem modo aperte: sicut cū quis
 tentatorem se proficitur sicut Sanson.
 Iudicum. xiii. proposuit philisteis pro-
 bleuma ad eos tentandū: alio modo in-
 fidoſe & occulte sicut pharisei tenta-
 uerūt Christum: vt legitur Ma. x. quan-
 doq; vero interpretatiue: quando scili-
 cet si hoc non intendat: vt experimen-

tū sumat : id tamen agit vel dicit quod
ad nihil aliud videtur ordinabile nisi ad
experimentum sumendum. Si ergo isti
Deum tentant in suo facto superstitioso
& verbis & factis : non aperte sicut san-
son : non insidiosè sicut pharisei : non
expresse : sed quasi interpretatiue quia
& si non intendūt experimentū de Deo
expresse assumere : aliquid tamē in hoc
petūt vel faciūt quod ad nihil aliud est
utile vel ordinabile nisi ad probandum
Dei potestatem : bonitatem : vel cogni-
tionem. Nam prefigitur ibi terminus
operandi ipsi diuine omnipotentie : pre-
stituitur modus quo quasi compellatur
operari ipsi diuine sapientie. statuitur et-
iam finis ipsi diuine bonitati & clemen-
tie. Nam quid aliud sonant illa verba
si nobis apud Deum non impetrauerit
pluuiam expositulatam nisi tentare Deū
dubitando de sua omnipotentia & pre-
figendo sibi terminum ad diuinam ope-
rationem de sua bonitate & clementia

TRACTATVS

que ex sola gratia prouenit velle per illos
citos illos actus effectum attingere de sua
sapientia prestituendo modum supersti-
tiosum quod quasi compellatur ad libe-
tum eorum petitionem concedere. Non
secundum ordinem sue sapientie que at-
tingit à fine vsq; ad finem fortiter dispo-
nit omnia suauiter. Sapientie. viii. Scit
etenim Deus vtrum expediens ipsis illud
sit vel ne: sed in quantū tempus miseren-
di Deo constituit similes sunt illis de qui-
bus dicitur Iudith. viii. Qui posuerunt
terminum vt si transactis quinq; diebus
Deus nō miseretur eis traderent se &
ciuitatem suam in manu Olofernis prin-
cipis Assiriorum: quos reprehendebat
Iudith inquires qui estis vos qui tentatis
dominum, non est (inquit) iste sermo qui
misericordiam prouocet: sed potius
qui iram excitet & furorem accendat.
Posuistis (inquit) vos tempus misera-
tionis diuine & in arbitrium vestrum
diem constituistis. vnde glosa dicit super

hoc quod nec tempus nec modum prescribere domino debemus. magis arbitrio eius cuncta relinquamus. unde quidam puerum in oratione sua dixisse legitur fili Dei sicut scis & sicut vis miserere mei. Sicut enim iudei illi quos reprehendit Iudith. grauitur peccauerunt presigentes Deo terminum miserationis. ut dicit Nicolaus de lyra. Ita & isti imaginum & reliquiarum submersores. vtrique enim visi sunt explorare diuina illicite : quod etiam probat factus Thomas. q. superius dicta. ar. ii. dicens quod talis tentatio est peccatum : quia prohibetur in lege Dei. Deuterono. vi. Nō tentabis dominū Deum tuū : & illud idem dominus cōtra diabolū Mat. iiii. Est etiā actus virtutis Religionis oppositus : quia ut dicit glossa super illud Psal. Et tētauerūt Deum in cordibus suis. tentare Deum est inordinate postulare. Sed debito modo postulare est actus Religionis : ergo tentare Deum est actus Religioni oppositus.

TRACTATUS

Confirmatur quia finis Religionis est Deo reuerentiam exhibere. Vnde omnia illa quę directę pertinent ad irreuerentiam Dei Religioni opponuntur. Manifestum est autem quod tentare aliquem ad irreuerentiam eius pertinet. Nullus enim presumit tentare eum de cuius excelentia certus est. Vnde manifestum est quod tentare Deum est peccatum Religioni oppositum.

Quod tentare Deum est grauissimum peccatum : non tamen grauius quam superstitio .

NAm ad Religionem pertinet protestari fidem per aliqua signa ad diuinam reuerentiam pertinentia : & ideo ad Religiositatem pertinet quod ex incertitudine fidei homo aliqua faciat quę ad diuinam irreuerentiam pertinent cuius est tentare Deum .

& ideo est irreligiositatis species & gravissimum peccatum non tamen gravius quam superstitio : vt idem sanctus Thomas tenet in prædicta questione. ar. iiii. & iiii. & dat rationem quia grauius peccat superstitiosus & magis diuine reuerentie aduersatur qui suo facto protestantur errorem contra diuinam excellentiam quam qui protestatur dubitatione vt qui tentat Deum dubitauit de diuina excellentia : videlicet potentia : sapientia : vel bonitate vt dictum est.

Quod illi submersores imaginum
scandalum committunt &
stulte agunt.

EX his enim supradictis apparet qualiter prædicti superstitiosi etiã scandalũ committunt : quia suis dictis vel factis minus rectis, aliis prebent occasionem ruine. Necessè est (inquit saluator Marci. ix.) vt veniant scandala. Ne-

cessitas tamen hec est consequentis non
 antecedentis, non enim est necessarium
 quod predicti illos inordinatos actus fa-
 ciant antecedenter sed necessario sequi-
 tur quod plures saltem idiote ex illo a-
 ctu scandalizentur consequenter cum
 ad eorum exemplum alii similia agere
 intentent: in hoc etiam grauissime pec-
 cant (dicente Christo ibidem) Qui scan-
 dalizauerit vnum de pusillis istis qui in
 me credunt, expedit ei vt suspendatur
 mola asinaria in collo eius & demerga-
 tur in profundum maris. super quo Nic-
 laus de Lyra loquitur inquit saluator
 more palestinorum qui condemnatos ad
 mortem pro maiori crimine ligato saxo
 ad collu precipitabant in mare: sensus
 est ergo, expedit &c. i. melius esset homi-
 ni mori temporaliter quam ex malo exem-
 plo suo facere alium ruere in peccatum
 mortale: quia ex hoc meretur mortem
 eternam que grauior est morte tempo-
 rali. ex quibus infero quod melius esset

hos nephandos superstitiosos & nigromanticos huius regni per rigorosam inquisitionem punire quam quod per eos tot animę specialiter perirent & Deus tot plagas nobis infligeret. Stulte quoq; agunt per talia media superstitiosa diuinum querere auxilium. Nam quid stulti? hoc actu submergendi imaginem in aqua & reliquias ad obtinendũ pluuiam. quid insanius quam alloqui imagini & protestari contra ipsam quę aures habet & nō audit: & oculos & non videt: vnde deridet spiritus sanctus vel is qui per spiritũ sanctum loquitur. Sapie. viii. c. similes superstitiosos: cum dicit. Non erubescunt loqui cum illo qui est sine anima.

**Quod sacrilegia & maleficia habēt
efficaciam ex quinq;.**

Sed quoniam falsa credulitate præditi & similes per tales actus illicitos firmiter credunt infra certum

terminuū obtinere pluuiā vel alios effe-
ctus. Nūc restat declarare aliqua. Et
primo vnde sortilegia & maleficia suū
fortiūtur effectū. Ad quod respondet
magister Iohannes nider in suo p̄cep-
torio: p̄cepto. i. c. ix. quòd sortilegia
& maleficia habent efficaciam ex quinque.
Primo ex parua confidentia quam ho-
mines habent in Deum: ideo permittit
eos a dēmonibus impediri secūdu illud.
Psalmus. cx. Quoniam in me sperauit &
liberabo eū: scilicet iustū: & per argu-
mentū a contrario sensu: qui non spe-
rant in Deū dēmonis potestati relinqui-
tur. Secūdo ex errore qui in homini-
bus est cuius pene frequenter est effectus
maleficii secūdu illud ad Rom. i. Cū co-
gnouissent Deum non sicut deum glori-
ficauerūt &c. & obscuratū est inspiens
cor eorum. Tertio vt fides probetur
bonorum secundum Aug. quod probat
per illud Deutero. xiii. Si surrexerit in
medio tui propheta: aut qui somnium
se vidisse

se vidisse dicat & prædixerit signū aut
 portentū & euenerit quod locutus est,
 & dixerit tibi: eamus sequamurq; deos
 alienos quos ignoras & seruiemus eis.
 Non audias verba prophete illius aut
 somniatoris: quia tentat vos dominus
 Deus vt palam sciat an diligatis Deū an
 non. Quarto propter pactū expressum
 vel tacitū cū dēmonibus initū & socie-
 tatem qualiter sit in omni superstitione
 vt dicit Aug. de doctrina Christiana li-
 bro. ii. quę societas (vt dicit) ab omni
 penitus fugienda est Christiano. Quinto
 ex desiderio diaboli qui conatur conti-
 nuo decipere. i. Petri. v. Aduersarius vide-
 tur diabolus tanquam leo rugiens cir-
 cuit querens quem deuoret: cui resistite
 fortes in fide. & c. xi. eiusdem præscripti
 libri dicit iste doctor: & conformiter
 ad sanctū Thomam in secūdo circa dist.
 vii. & viii. & in. iiii. dist. xxxiii. & com-
 muniter secūdū omnes theologos ibi-
 dem scribentes: quod malefici (procu-
 h

TRACTATVS

rante demone omnibus istis modis pos-
sunt procurare lesiones in hominibus &
eorum rebus cooperante demone qui-
bus potest demō solū ledere & decipere.

Quod malefici non faciunt illos effe-
ctus immediate actione propria ; sed ta-
lia faciunt per demones ex pacto cum eis
inito . & hoc permittente Deo ad ce-
citatem & in penam eorum qui si-
milibus vanitatibus nimi-
um adherent .

Non enim fiunt illa maleficorum
operatione propria & immedi-
ate ; sed talia fiunt per demones
qui (visis maleficiis) immediate ex pacto
dudum cum maleficis à principio mundi
& tempore veris idolatrie habito sciunt
qualem effectū debent ad intentionem
maleficiorū procurare ; vt exempli gra-
tia . scopa quam maleficia intingit in a-

qua vt pluiat non causat pluuiam : sed
 demon talibus visis. qui (si Deus permise-
 rit) potestatem habet in omnia corpora
 lia & in aere & ventos & nubes & sta-
 tim talia procurare & causare valet. ma-
 ga siquidem dat signum per scopam. Sed
 demon illud procurat & agit vt pluat
 per demonis actionem cui magna mala
 fide & opere seruit & se tradidit obse-
 quus illius vel aliis si quando imaginem
 terream vel caracteres vel simile aliquid
 ad maleficandum aliquem maleficus fa-
 cit vel aliquando maleficio alicuius in a-
 qua vel plumbo apparet quicquid mole-
 stie infertur tali imagini tale experitur
 fieri imaginato & omni maleficato : pu-
 ta punctura vel alia lesura quecunq; lesio
 realiter quidem infertur imagini per
 maleficum vel per alium hominem.
 Sed inuisibiliter demum maleficatum homi-
 nem eodem modo ledit Dei permissione
 si demeruerit reus. quod probat magist.
 Gerson. i. parte in triologio astrologie

theologizate propositione. xxi. sic inquit
Angelos presertim malos in artibus ma-
gicis & omnibus superstitionis operatio-
nibus quę nec rationem naturalem nec
miraculū verum habent. Sed ex pacto
noto vel occulto non dubium operari :
ac effectum sortiri : vnde dicit in com-
mēto eiusdem propositionis allegando
Augustinum . Omnes tales obseruatio-
nes tantomagis suspectas & fugiendas es-
se quanto sepius videntur suum sortiri
effectum . Et idem doctor contra su-
perstitionem cuiusdam medici eodem li-
bro. conclusionē. vi. (vt supradictum est)
quod sicut vera & Christiana fides mira-
bilis operatur ī hęc credētibus : sic mala
& falsa credulitas Deo permittente e-
uentus malos interdum operatur vel po-
tius demeretur . Nam experimur quo-
tidie in male credulis quos ita Deus pu-
nit propter malam fidem . Immo dum
cognoscit dominus nimium adherere a-
liquis vanis obseruantis permittit ali-

quos euentus contingere: & ita eos plus
 consequenter firmari in tali opinione
 vt maior fiat cecitas eorum & in laque-
 um cadāt quem sibi fecerunt. Et de erro-
 ribus circa artem magicam. arti. xvii. sic
 inquit. Quod per tales artes & ritus im-
 pios per fortilegia & carmina per inuo-
 cationem demonum: per quasdam in-
 uultuationes & gestus & talia maleficia
 nullus vnquam effectus ministerio demo-
 num subsequatur. Error. Nam talia
 quandoq; permittit Deus contingere vt
 patuit in magis pharaonis vel alibi plu-
 ries, vel ad probationem fideiū sicut ha-
 betur. Deutero. xiii. vel iniquorum ho-
 minum dignam flagellationem, vel quia
 abutentes seu consulentes propter
 malam fidem aut alia peccata ne-
 pharia dati sunt in reprobum
 sensum & demeretur sic il-
 ludi. Hęc ille.

Quod ad dignam flagellationem &
 punitionem horum flagitiorum per-
 mittit Deus tot infirmitates : pesti-
 lencias : & tempestates : sterili-
 tates quoq; terrenascentium
 fructuum & interitum pe-
 corum & iumentorum
 euenire .

EX quibus liquide apparet ex qua o-
 rigine hac nostra tempestate tot
 infirmitates pestilentie sterilitates
 terre nascentium fructuum frugum & vi-
 norum accidunt totq; milia pecudum a-
 liorum pecorum continuo pereant tot-
 que grandines tempestates & intempe-
 ries aerium & fulgurum eueniant . cum
 (prochdolor) in hoc regno pro maiori
 parte ad hos diuinos phitones &
 nigromanticos : (etiam pro
 re minima reperienda
 vel scienda) passim
 concurunt pusilli
 magni .

Quod his diebus hæc pestis supersti-
tionū maxime viget in principibus :
prelatis : & nephandis quibus-
dam sacerdotibus .

VNde potest verificari illud Eſaię .i.
de nobis quod omne caput langui-
dū & omne cor merens à planta pe-
dis vsq; ad verticem nō est in eo sanitas.
Per caput intelligūtur principes secūdū
illud quod scribitur .i. Regū .xv. de Saul
rege caput in tribubus Israel factus est.
Per pedes cor & totū corpus inferiores &
mediocres ī corpore mystico & civili in-
telligere possumus : qui circa has super-
stitiones & demoniacas abhominaciones
passim & absque vllō timore indies
concurrunt : qui deberent ab hiis stul-
titiis per principes seculares vel Ec-
clesiasticos : & per fideles inquisitores
districte arceri . Sed nihil ho-
rum fit vt verificetur illud Gregorii
in pastori cum pastor per arrupta

TRACTATVS

vadit necesse est vt grex ad precipitium
 trahatur. Sed ve illis quia (vt idem Esa-
 ias propheta. dicit. c. ix.) Et disperdet
 dominus ab Israel caput & caudam. i. ma-
 los principes & sacerdotes obsequentes
 eis secundū Nicolaum in glosa morali.
 Nam in textu exponens ipse dicit Lon-
 geu⁹ & honorabilis ipse est caput & pro-
 phe. loquens mendacium ipse cauda est :
 & qui sunt isti prophete mendaces nisi
 sacerdotes quidam nephādi phitones &
 nigromantici ad quos populus iste stul-
 tus & insipiens passim concurret credēs
 ab eis in suis infirmitatibus liberari res-
 perditas per eorū diuinationem recupe-
 rare fauentes male fidei & idolatrie ip-
 sorū in sui dannationem & maximum
 scandalū aliorum. sed ve illis omnibus :
 quia (vt dicit Esaias. c. statim prenomina-
 to.) Et erunt qui beatificant populum
 istū & qui beatificantur. i. decipiūt & de-
 cipiūt. precipitati scilicet in fossam in-
 ferni. Dicuntur enim isti phitones falsi.

cauda : quia adherent diabolo tanquam
 principi eorū sicut adherentes principi
 terreno vulgariter dicūtur ire ad cau-
 dam eius : & in ista cauda .i. adherentia
 per mendacia sua incuruant populum à
 reſtitutione veritatis : & humiliant eum
 per falſas ſuperſtitiones ad immolandū
 & adorandū dēmonibus vel expreſſe ſi-
 cut ipſi faciūt vel ſubintelleſte : ſicut po-
 pulus facit credendo ſuis maleficiis : ſed
 videant principes & nobiles huius tem-
 poris ſi immunes ſunt ab hoc vitio ipſi
 qui ſimiles debent punire : & vtinam ſoli
 quoniam vōlūtarie ſeſe ducūt : & alios ſe
 cū trahūt . Nam vt dicit Iohan. gerſon
 de ſuperſtitioſa obſeruatione dierum .
 quod tempore ſuo vnus principū cū in-
 duceretur vt quereretur cōſiliū à ſapienti-
 bus quos ſciebat eſſe tales & ſibi beniuo-
 los : vtrū licite eſſent ſuperſtitiones quas
 exercebat & credebat : reſpondit cur in-
 quirerem à talibus . Ego ſcio enim quod
 diſconſulerent mihi . Ego tamen ſic a-

gere & sic credere penitus disposui : nec
omittam & in hac infelicitate positus &
preuentus morte repentina destitit vel-
let nolet nunc agnoscens in inferno :
quoniam odit dominus obseruantes va-
nitates superuacue. & contra : Beatus vir
cuius est nomen domini spes eius & non
respexit in vanitates & insanias falsas.
Hec ille .

Quod superstitio tanto peior est
quanto in tali actu plura mi-
scentur bona .

Sed dicunt isti vulgares quod mul-
ta iubentur illis obseruari ab istis
nigromanticis in suis actibus & sor-
tilegiis : que sunt sancta & honesta : vt
ieiunare : castum esse : missas celebrare :
& dicere Pater noster & Euangelium :
quod etiam ipsi nigromantici faciunt :
sed non attendunt miseri quod secun-
dum doctores theologos : superstitio

tanto peior est quanto plura miscentur
bona : quoniam vnde deberet honora-
ri Deus honoratur diabolus . Colitur
re vera demon per orationes & sacrifi-
cia : & thurificationes iussas fieri in ar-
tibus magicis . Transfiguratur enim
angelus sathane in Angelum lucis (vt
ait Apostolus) Immutando doctrinas &
obseruationes sanctas & amorem casti-
tatis & virtutis causa vt se ducat facilius
quam vt veneretur & colatur sicut Deus.
Nam (vt dicit Iohannes Gerson de pas-
sionibus anime . parte . iiii . consideratio-
ne . xvi .) propter quid aliud iubemus in
superstitionibus magicis fieri thuri-
ficationes & orationes deuotas &
ieiunia : petit quoque fieri
ministeria per pueros in-
nocentes nisi vt effica-
cius fallat & co-
latur sicut
Deus .

TRACTATVS

Quod illi submersores imaginum
& qui in coniuriis & incantationibus concurrunt
quotidie ad hos nigromanticos & ceteri in aliis
similibus si ex suis superstitionibus optineant
optatum effectum à demone accipiunt Deo permitte.

EX quibus omnibus etiam poterit
quis inferre. Vnde illi superstitiosi
submersores imaginum & reliquiarum
& aliis similes credentes per similes
actus indubitater pluuiam obtinere tempore
necessitatis suum obtineant effectum
quia à demone Deo permittente ad vindictam
malefactorum & peruersae credulitatis
illorum. Similiter vnde coniuria illa
nephanda quae supra nominata sunt :
& aliae superstitiosae coniurationes : ut iacere
lapillos contra nubes in coniuratione
credentes per hoc repellere tempore
statim (vt fateor me vidisse quemdam sacerdotem
sic facientem.) Effectus enim

si quando veniat non ex vi illius con-
 iurationis superstitiose euenit : sed ex
 pacto demonis expresso vel subintellecto
 cū causis prædictis Deo permittente vt di-
 ctū est. Habent enim demones efficacias
 magnas ad mutandū corpora & elemen-
 ta : causare pluuiam : & alios effectus &
 actiones aliquas mirabiles : vt scriptu-
 ra sacra docet de magis pharaonis. Ex-
 odi.vii.&.viii.c. qui per virtutem demo-
 nū veros serpentes & ranas fecerūt : vt
 ponit sanctus Thomas.i. parte.q.cxi.iii.
 ar.iiii.in corpore. Hoc idem ponit su-
 per Iob.c.i. Etiam possunt vere natu-
 rales effectus producere : sed mediantibus
 agentibus naturalibus vt idem do-
 ctor tenet de potentia Dei.q.vi.ar.v. Si-
 militer ex hiis haberi potest vnde hi qui
 concurūt his dibus sine vllō Dei timore
 ad maleficos & diuinos istos pro recupe-
 randis rebus perditis si contigat aliquan-
 do reperiri vnde hoc proueniat. Pos-
 sunt enim Angeli mali quantū Dei pro-

TRACTATUS

uidentia permiserit agere multa similia
ad Angelos bonos tam ob subtilitatem
vigoremq; substantie sue quam hoc per
spicuitatem naturalis ingenii quam e-
tiam propter experientiam diuturnita-
tem. Nunc in naturalibus actionibus
furfum & deorsum in celo & in terra
nunc in operationibus miraculosis An-
gelorum & omnium spirituum beato-
rum quamuis errent frequenter. Exce-
cat enim eos malicia amens superbia fre-
mens sine lege & ordine liuor insaniens.
Excecat etiam eos potissimum iustum
Dei iudicium illudens eis peruersionesq;
eorum & cognatus aduersus
electos suos cōuer-
tens ī vsum sue
bonitatis.

Quæ autem & quot nephanda isti
nigromantici committant in suis diuina-
tionibus referant stulti illi qui passim ad
illos concurrere non verentur.

DE SUPERSTITIONIBVS. 63

QUæ autem & quot nephanda isti
nepharii phitones & nigroman-
tici committunt in suis diuina-
tionibus : etiam sub pretextu Religionis
puta sacrificii vel ieiunii nouarunt. Stulti
illi : qui quotidie non verentur ad illos
concurrere contra fidei pietatem quæ
has omnes impias superstitiones dannat
excecraturq;. Vt enim dictum est supra
nec pudet me iterum repetere quod si-
cut vera fides meretur dotari miraculis
dum opus est ad edificationem . Ita falsa
fides portentis & figmentis in sui danna-
tionem vel aliorum probationem demere-
tur illudi. Non ergo in his actibus phito-
nū & nigromanticorum specie ponere de-
bemus sed in Deo dicentes illud Psal. In
manib⁹ tuis sortes meę : quæ dat per hoc
intelligi non in superstitionibus & sor-
tilegiis fictis & plerumq; noxis esse confi-
dendū. Recta enim spes in Deo ponenda
est : nō in huiusmodi vanitatibus nec suis
obseruatiis . Obsunt aliquādo reipublice

& viam ad hereses & idolatriā aperit. Nam articulus est Parisiensis inter alios primo de erroribus circa artem magicam quam ponit Iohannes gerson prima parte quod per artes magicas & maleficia & inuocationes nepharias querere familiaritates & auxilia demonum cum sit ydolatria. Error.

Querit vnde prouenit quod femine in maiori numero reperiuntur superstitiose quam viri.

Nunc querendum est vnde prouenit quod femine in maiori numero reperiuntur superstitiose & malefice quam viri. Ad quod respondet primo magister Iohan. nider in suo preceptorio quod triplici de causa. Primo quia prompte sunt ad credendum. Fidem autem malam demon principaliter querit. vnde Ecclesi. xix. Qui cito credit leuis

DE SVPERSTITIONIBVS. 64

leuis est corde. Secundo quia natura propter fluxibilitatē complexionis facilioris sunt impressionis ad reuelationes capiēdum per impressionē separatorum spiritu vt dicit Guilelmus lugdun. quia complexione dum bene vtuntur multum bone sunt: dum male peiores sūt. Tertio qui a linguā lubricā habēt & ea que mala arte sciunt. eis cōparibus facilius vix celare possunt. seque occulte (cum vires nō habent) per maleficia vindicare que runt facilliter Vnde Ecclesia. xxv. Commorari leoni & draconi minus nocebit quā habitare cū muliere nequam. breuis oīs malicia super maliciam mulieris. Hec nider. et Ioā. gerson cōtra superstitiosā obseruationē dierū dicit: quod vetulæ: pueri: & puellæ: & idiote proniores sunt ad tales superstitiones credendum & obseruandum vnde ortum habuit illud epithetum vetule sortilege.

Queritur vnde prouenit q̄ res predite vel fatæ quas querunt simplices cōcurētes ad nigromāticos ī speculis & fialis siue vnguibus maleficorum. & cur malefici ad sua maleficia potius recipiunt virgines mares vel feminas q̄m corruptos: & vnde isti nigromāti cū vt plurimū turpes habeāt aspectus.

TRACTATVS

Queritur etiam vnde prouenit quod res perditæ & furatæ quas querunt simplices concurrentes ad nigromanticos appereant in speculis fialis siue vngui- bus maleficorum nigromanticorum, & cur malefici ad sua maleficia potius recipiunt vergines mares vel feminas quam cor- ruptos & vnde etiã prouenit quod isti sor- tilegi vt plurimum turpes habeant conspec- tus. ad primam respondet sanctus Thomas. prima parte .q. cxliii. arti. iiii. ad. ij. quod hoc quidem potest dupliciter contingere vno. modo ab interiore secundum quod demon potest immutare fantasiam omnis: & etiam sensus corporeos vt aliquid videatur aliter quam sit: hoc etiã interdũ fieri dicitur virtute aliquarũ rerũ corporearũ sicut alibi ponit exẽplum quod quædã herba apposita ad lumem candelæ faciat trabes apparere serpentes. alio modo ab exteriori secundum quod demõ pos- sit formã & corpus ex aere cuiuscũque formæ & figuræ: vt illud assumẽs in eo visibiliter appareat põt eadẽ ratione circũpõere cuiuscũq; rei corporeæ: quãtuncq; formã corporea vt in eius specie videatur. vnde demõ qui i fantas- hõnis formatu aliquã speciẽ ipse etiã põt simi- liter speciẽ alterius sensibus offerre. Hec ille.

DE SVPERSTITIONIBVS. 67

Sed & Guil. parisiensis i vltia parte de vniuer
 for. dicit q̄ opere dēonū fit p̄ plures modos
 Primò: naturali applicatiōe alicuius rei: q̄
 potestātē hēt i hoc plusquā hō & sciētia mā
 xime quādo deus p̄mittit exequi vt supradī
 ctū est. Secūdo modo assūptō corpore potest
 se ostēdere aliquā rē que non est vt latucā: vt
 accidisse videtur moniali: de qua refert Gre
 gorius primo libro dialogorū q̄ gustata ime
 diate a demone obsessa est. vel in massa auris
 vt beato Antonio factū legitur vel lupū vel
 vrsū vel alia hōi se ostendere potest. & sic
 tegere rē alienā suo corpore assumpto. Tertiō
 pōt turbare organum visus vt videatur res
 nubilosa q̄ est clara & huiusmodi. Sicut etiā
 post fletum lumen apparet aliter quam antea
 Quartō in imaginatiuam potentiam operan
 do trasmutatione specierum sensibilum vel
 humores varios mouendo vt appareāt ignea
 vel aquea hmōi sicut i melāconicis natura
 liter fit vel in demoniacis vt dicit sanctus To
 mas prima parte .q. cxi. arti. iiii. q. vt dicit
 Nider. virgines tamen ad hoc idoneos vel
 idoneas demon mentitur triplici de causa li
 cet corruptis idem ostendere valeret. Prima:
 vt fingat falso se castitatē amare quam odit:
 qui a castissimā virginem summe odit quem

TRACTATVS

contriuit caput serpentis. vnde insidiatur cal-
 caneo eius. vnde deus ait serpenti. Inimici-
 tias ponam inter te & mulierem & semē tu-
 um & semen illius. ipsa conteret caput tuum
 & tu insidiaberis calcaneo eius. Gen. iij. hoc
 etiā dicit sātus Thomas de potētia dei. q. vi.
 arti. x. ad. iiii. quod dēones vocati a virginib-
 us veniūt vt ducāt hōines ī opinionē sue di-
 uinitatis quasi mūdiciam ament. Secūdo vt sic
 animas maleficorū & eis credētū decipiāt
 ad amicitiam demonis inclinatās p̄ in fideli-
 tatē vitiū sub specie boni, nō sub specie mali.
 Tertio vt corpora sic ledat īnocētū vel mī-
 nus vitiis insectorū nā postea (vt p̄ experiētā
 partet) tales habēt visū frequēter horibiliore
 quā ātea ex vestigijs demonū relictis ī oculis
 vel facie videntis. Hec ex doctoribus predi-
 ctis sed & Ioan Gerson de distinctione verarū
 visionū a falsis: parte prima sic inquit. Ce-
 terum qui perscrutatur acutius artium magi-
 carum traditiones sacrilegas & impias faci-
 lime noscit plurima ibidem obseruanda pro-
 poni super imoderatis ieiunijs & alijs non ad
 aliud quā ad sensus & rationis perturbationē
 quo fit vt etiam plerumq; talibus dediti ca-
 dāt in insaniā & vltus oculorumque errorem
 terrificiam potiantur Hec ille, Sed & hoc na-

DE SUPERSTITIONIBVS. 66

turali rōne & experiētia videmus. Nam vt dicitur per quendam concionatorem hispanicum amarillo hazeel oro al que fige sumi/ nero y tenblador el thesoro dela azogue al del venero (quod ē dicere) pallidum facit aurū ille qui sequitur suum minerale: & tremulum qui tractat venam thesauri: viui argēti: & sic de alijs mineralibus. Nam si facies moy si splendida facta est ex consortio sermonis diuini. ita vt nō possent filij israel prospicere in faciem eius propter claritatē vultus illius: vt habetur Exodi. xxxiii. Nimirum si facies nigromanticorū & sacrilegorū istorū turpes & teterrimæ appareant ex cōsortio tam horribiliū visionū demonū vt turpiū animalium i quibus appareāt: quorū vt dicit sātus Tomas. super Iob. xix. c. lectione. ij. de grauitate huius peccati in principio demones frequenter apparēt in figuris bestiarum quæ designat cōditiones eorum ex prouidentia dei.

Tanta est grauitas huius peccati: scilicet
superstitionis. quod multipli
ci pena etiā sub pena mortis.
hoc proibitum est.

TRACTATVS

Nunc restat declarare quæ & quâta sit
 grauitas huius peccati. Pro quo notâ
 dū est primò q̃ multiplici pena: etiā
 sub pena mortis anime & corporis prohibitū
 est vnde Leui. xix. Anima que declinauerit
 ad magos & ariolos; & fornicata fuerit in
 eis ponam faciem meam contra eam & in
 terficiam eam de medio populi mei. Item
 ibidē. xx. c. Vir sine muliere in quibus phito
 nicus vel diuinus spiritus fuerit moriatur &
 lapidibus obruent eos, sanguinis eorum sit
 super eos. & Exo. xxj. precipitur. Maleficos
 non patieris viuere. glo. Maleficos qui pre
 stigis magice artis & diabolicis signētis agūt
 coopatores & adiuratores diaboli. Scribitur
 enim. j. Reg. xxvij. quod Saul abstulit oēs
 magos & ariolos de terra & interfecit eos
 qui phitones habebāt in ventre. Per hoc pec
 catū ochozias rex israel mortuus est: quia in
 firmus spreto deo vero misit nuncios ad con
 sulendum beelezebub deum accaron. vt ha
 betur. iij. Regum. j. c. & saul quia postea
 phitoniam consulit nec sperauit in domino
 propter hoc in sefectus est & trāsulit regnū
 eius. j. Paral. x. pro quibus & similibus facit
 illud quod scribit magister Ioan. gerson. de
 erroribus contra artem magicā. prima parte

DE SVPERSTITIONIBVS. 67

sic iniquiens; Vt recedens peccator a deo declinetque i vanitates & insanias falsas: & ad eum qui pater est mēdacij tandem imprudēter apostādo se cōuertat. Sic demō ōs qui fide & opere absq; deo vero sūt vt a deo falso lu-
 difcetur necesse est vt scribitur i legēda beati Bartolomei. Itē secūdū cāones si diuinatorū & maleficorū peccatū oculū sit: impōitur penitētia. xl. dierū extra de sortilegijs. c. j. Si notoriū sit: eis eucaristia negatur. de conse. dist. ij. pro dilectione. Si sit clericus deponendus est. si laicus excōunicādus. xxvj. q. viij. nō opem. tales etiā ifames sūt & qui ad eos cōcurrūt ūde nec ad accusationē debēt admitti. ij. q. viij. quis quis. Itē tales secūdū leges debēt plecti pena capitis & si accedāt ad domū alterius crema-
 ri & bona eorū debēt publicari. C. de maleficis. l. nemo. l. culpa. & l. nulla. Contra omnes enim diuinatores & maleficos iura ciuilia seuissima sunt. Sed & deus ipse propter hec peccata multipliciter punit peccatores secūdū penā sterilitat; fructum: siccitatis grandinū venti vrēis & aliorū huiusmodi imisionū per āgelos malos permissiue. vt habetur psalmo. lxxvii. & in alijs locis plurimis sacre scripture vt enī dicit sctus Thomas priā parte. q. exii. ij. art. ad j. primum. demones mittuntur

TRACTATVS

a deo puniendum malos propter eius iusticiā
quamuis ipsi puniant ex odio & iuidia. Sed
beatus Augustinus vt habetur. ij. q. v. ij. nō ob-
seruabitis. enumeratis multis superstitionibus
sic concludit. Qui has & quascūque diui-
nation. aut facta aut auguria obseruat aut at-
tendit aut cōsentit obseruantibus aut talibus
credit aut ad domum eorum vadit aut in suā
domum introducit aut interrogat: sciat se fidē
Christianā & baptismum preuicasse; & vt
paganum apostatam & dei inimicum, iram
dei grauitur in eternū incurrere: nisi ecclesi-
astica pēnitentia emēdatus deo reconcilietur.
Hæc ille.

De remēdijs p̄adeptionē bonorū & euitandis
malis.

Quinque remedia licita adhibentur ad euitā-
dum mala & adipiscendum bona.

Que autem sunt remedia licita hoīs pro
adeptione bonorū quorūcūque &
pro euitandis malis q̄buscūq̄ reiectis
maleficijs diuinationibus & superstitionibus Po-
nit Ioh. nider precepto. j. c. ix. & sūt quinque.
primō faciat (iniquit) homo id quod possit
ex propria industria ex propria potentia &
virtutū suarū ex exercitatione per viā natu-
ralis rationis & prudentiæ & artis quas sciue

DE SVPERSTITIONIBVS. 68

rit hoc vocatur facere quod in se est : ne videatur tenetari deus . quod apostolus .ij. ad Cor .ix. iubet dicens. abundetis in omne opus bonum. Secundò homo recursum habeat pro consilio ad alios homines qui sunt in hoc prudentiores & super hoc imploret auxiliũ potentioris: vt cum perito in arte medicandi si est infirmitas naturalis. ideo Eccle. xxxviij. Honora medicum propter necessitatem et enim eum creauit altissimus. A deo enim est omnis medela. Tertiò se comendet precibus iustorũ huius vitæ vnde Eccle. xxxviij. Cum viro sancto assiduus esto. quecunq; cognoueris obseruantẽ timorem dei cuius anima est secundũ animam tuam. Quartò deuotẽ inuocet sanctos patriæ. de quo Iob. v. dicitur. Voca si est qui tibi respondeat: & ad aliquem sanctorum conuertere. Quintò ad deum pro adiutorio imediate recurrat humiliter sicut in veteri testamẽto ipsa virgo sacra fecit. Tobie .ij. que ait hoc pro certo habetẽ omnis qui colit te: quia vita eius si in probatione fuerit coronabitur : & si in corruptione fuerit ad misericordiam tuam peruenire licebit; & Iosaphat rex iuda in tribulatione inimicorũ existens. ij. paral. xx. ait cũ ignoramus quid agere debamus. hoc solum habemus. residui

TRACTATVS

vt oculos nostros dirigamus ad te & si inten-
tum non adipiscitur quis per primam viam
addat secundam: & sic (si oportet) tertiam
vsque ad vltimam quod si perseuerauerit: &
si quod ad salutem est rogauerit vtique ex-
audietur aut in propria petiti forma aut ine-
quiualenti. Exempli gratia. si vis carere vitio
aut occasione eius aut habere virtutes: de-
uotionē: & huiusmodi spumalia bona: siue ha-
bere temporalia vel carere malis huius vite:
primo primū arripe secundo adde secundū &
sic consequenter sed alia remedia querere su-
perstitiosum illicitum est & diabolicum. Nā
articulus quidem est in Ioan. gerson: parte
prima de erroribus circa artem magicam: talis
quod licitum etiam sit & permitendum ma-
leficia maleficis repellere Error. Non enim
sunt maleficis repellenda: nam aliter sapere,
est contra fidem despicere. Sunt autē tria
quibus non prohibetur vt in remedium sili-
cet herbis: lapidis: & similibus q̄ naturali-
ter habent virtutem, De quo secundum natu-
rales et medicos ratio reddi potest vnde bea-
tus Hieronimus dicit: & ponitur. xxvj. q. viij
demon sustinenti licet petras habere & herbas
sine incantatione, Itē verbis sacris si alicuius
auctoritatis sint & alijs sacris rebus. vnde

DE SVPERSTITIONIBVS. 69

aliquis colligat herbam medicinalem cū simbolo diuino vel oratiōe dominicali: vel scribat i carta symbolum vel oratiōem dōminicā vel versus alicuius psalmi & ponat super aliquem infirmum vt sic in istis tantum deus creator honoretur, nō reprobatur: dummodo nulla alia superstitio admisceatur: vt habetur i concilio Martini pape. xxvi. q. v. nō liceat. tertio in ieiunijs & orationibus & elemosinis & alijs operibus que sunt de genere bonorum que certum est placere deo.

Queritur his deficientibus solum remedium restat in dei misericordia que qualiter impetrantur.

Quibus vñs deficientibus vbi humana subsidia defecerint solū refugiū restat i dei misericordia & diuina postulanda est gratia. de cōse. dist. i. omnis hec autē nō superstitiosis. sed pñs obseruationibus. Nō demonū inuocationibus: sed vite emēdatione & deuota asidua oratione exemplo chananee mulieris. Matthei. xv. hec autē. (vt ait Chrysostomus) nō iuit ad diuinos: non quesiiuit ligaturas non vocauit ipsoatrices mulieres: sed reliquit omnia diabolica tentamenta &

TRACTATVS

venit ad iesum, ad ipsum enim vt ait Gregorius primo confugiendū est qui nostræ possit curare animæ passionēs. Non ad homines reprobos supersticiosos & incātatores nam hoc non est ire ad Christum sed diabolū: vt ostendit Augustinus. xxvi. q. ij. illud quidem. Si enim deum volumus mutare sententiam suā, nostram in meliorem mutemus vitā. Reñciat ergo fides catholica & iudicium expertorū seu virorum litteratorum tales vanitates & superstiosas obseruantias.

Exhortatur actor ad euitandum hec opera tenebrarum: & propter quid.

NOs etiā fratres Charissimi vitēus & abiciamus hec opa tenebrarū ne cadat in dignatio dei super nos: q̄a vt dicitur ad Collo. iij. propter hoc venit ira dei in filios diffidentie. Nam si indignatio principis mors est quāto magis dei. Nō queramus ab eo Veritatem qui mēdax est, non speremus in super ab eo prosperitatē qui hostis est, nec inemus pactū cū eo qui inuidus est, nec consortiū cū excōicato & apostata nec fidem proditori perfido adhibeamus, sefellit reuera oēs & saluit qui sibi aut iñstitutis suis deditos iuenerit.

DE SVPERSTITIONIBVS. 70

Qod humana impatientia aliquando nititur
reluctari contra Deum, & murmurare
eo q̄ obsecrando Deum, ieiunia &
peregrinationē faciendo, non
exauditur: & vnde pro
uenit.

Sed humana impatiētia plerunq; contra di
uina prouidētia qui ideo difert exauditionem
vt magis excitet affectionē qod fecit
in muliere chananea pro filia deprecante: vt
dictum est reluctari nititur dicēs obsecramus
deum nec exaudit: ieiunamus & non aspicit:
humiliamus animas nostras & nescit: peregrina
tionem facimus & processiones nec attēdit
qui impatientia impulit Saul vt consulet &
phitonisam in hendor, vt habetur primo Re
gum, xxviij. in Suscitatione Samuelis. vnum
& dicebat siquidem philinisti pugnant aduer
sum me, & deus recessit a me & exaudire me
noluit neque in manu profectarū neque per
somnia. Sic murmur resonat sic querimonia
istorum vulgariū quasi gens que fecerit ius
ticiam & que iudicium dei sui non dereli
quit & quasi populus qui non aduersus fu
erit a deo suo per diuersa peccata sic erecta
ceruice deū suis petitionibus omnibus volunt

TRACTATVS

esse bonoxiū cū tamen verissime sint populus
qui labijs suis deum honorat & vtinam hoc
inueniretur nec verius diceretur blasphemata.
cor autem eorum longe est a deo dum ver-
bis & factis & diuersis superstitionibus ip-
sum ad irā prouocat.

Queritur si deus diferat aliquādo petita da-
re nō debemus cōtra diuinā prouidentia frē-
dere quī potius eius benigniatē patiēter
expectate: nec eidem termi-
nū expectate misericordie prefigere; sed
culpas nostras agnoscere
& flagella pī pastoris
patienter sustinere;

COnticescat hec obstinatio diabolica frē-
des cōtra diuinā prouidentia quī potius
patēter expectētus sicut agricola expec-
tat preciosū fructū terre patienter ferens do-
nec accipiat temporaneum & serotinum. non
prefigamus terminum diuine misericordie
iuxta consilium sacte Iudith dicentis nos in
deum totiens delinquimus & in omnem in-
iusticiam. Immo ī omnes creaturas suas cur
non tollerabimus flagella pī patris,

DE SVPERSTITIONIBV S. 71

A Vertat ergo has omnes superstitiones
diabolicas a nobis ille qui ad debellandū
aereas potestates & demonū insi-
dias humilis apparere dignatus est qui deus
benedictus cum patre & spiritu sancto viuit
& regnat per infinita seculorum secula Amē
Cum licentia superioris.

ROMAE APVD
VINCENTIVM
LVCRINVM

1560

BIBLIOTEKA KÓRNICKA

13929

A

Martin
de Arles
De Super
stit. & de

7. 1. 1. 1. 1.